

1925 чылдың август
31-де үнүп эгелээн

ШЫН

Ниитилел-политиктиг солун

№ 152-153
(18114-115)

2011 чылдың
декабрь 27,
вторник

Садар өртээ
5 рубль.

e-mail:shyntuva@mail.ru; shyntuva@yandex.ru

РОССИЯ ФЕДЕРАЦИЯЗЫНЫҢ КАМГАЛАКЧЫНЫҢ ХҮНҮ-БИЛЕ!

байыр чедиришкени

Россияның ОБЯ-зының Республика талазы-биле эргелелиниң хүндүлүг дакчылары болгаш хоорайы!

Профессионал байырлар — Россия Федерациязы-Камгалакчының хүнү-биле олдиң ханызындан чедирген ыывысты хүлээп ап көрүңер! Иштиң республикавыска ол олал ийи дакпыр эргим, дээрге камгалалдың күрүне ын тургусканының төөгүзүң сураглыг чаңгыс чергувус, Россияның Маадыры Шойгунун ады-биле холбашкан.

Ыгы үеде Россияның ОБЯ-за байдалдарның уржук болдурбас болгаш чы-талазы-биле амыдыралчы сорулгаларны эң бедик өлгө шиитпирлеп турар

ведомство болуп турар. Бой-дустуң аажылалдары болгаш техногенниг халаптары удаа-дараа болуп турар амгы үеде баштайгы медээден-не чедип келир айыыл-халапка тава-рышкан улусту камгалаар кижилерниң барын билиривис онза чугула болуп турар.

Кандыг-даа байдалдар тургустунуп келзе, силерниң кай-гамчык, эрес-дидим мергежи-лериң төлээлери амы-тынын артынга каггаш, боттарының хүлээлгелерин күүседир дээр-зинге бүзүрээр бис.

Силерниң албаныңарның чаагай ады чайгаар тургустунмаан. Ону келир үеже бүзүрелдиг

көрүп, боттарының хүн бүрүдеги маадырлыг күш-ажылы-биле бистиң ниитилеливистиң амы-дыралын эң идегелдиг болгаш айыыл чок кылдыр боттандырып турар кижилер тургускан.

Камгалал албанының ажил-дакчыларының профессионал байырлалы—бодунуң амыдыра-лын чонну бойдустуң болгаш техногенниг халаптардан чай-ладыр сорулга-биле холбаштыр-ганнарга байыр чедирериниң хүнү болур.

Силерге быжыг кадыкшыл-ды, сагыш-сеткилдиң көдүр-лүүшкүнүн, эрес болгаш маа-дырлыг чорукту, аас-кежиин бол-гаш чедишкениң күзедивис!

Тыва Республиканың Чазааның Даргазы Ш.В. КАРА-ООЛ.
Тыва Республиканың Дээди Хуралының (парламенти-зиниң) Даргазы К.Т. ДАВАА.

«АЖЫК ЭЖИК»

ТР-ниң ИХЯ-ның чанында Хөй-ниити чөвүлели декабрьның 21-де эрткен ийги хуралын «ажык эжик» хүнү кылдыр эрттирген.

Ол хүн эртенгиниң 10 шактан эгелеп хамаатыларны Хөй-ниити чөвүлелиниң даргазы Раиса Күжүгет хүлээп ап эгелээн. Ооң-биле кады хүлээп алышкына Хөй-ниити чөвүлелиниң кежигүнү, эрге-хоойлу камгалалының орга-низациязының төлээзи Эльвира Лифанова, полиция начальнигиниң оралакчызы Анатолий Лыткин болгаш массалыг информация чепсектериниң төлээлери база киришкен.

Хүлээп алышкынының киржик-чилери Хөй-ниити чөвүлелиниң 2012 чылдың бирги кварталында кылып чорудар ажилдарның планы-биле танышкан. Улаштыр олар иштиги херектер органнарынга чогуур шиитпир албаан айтырыгларга хамаарыштыр хамаатыларның хомудалдарын сайгарып көргөн. Оларның аразында ажилындан үндэзин чок черге үндүрген дуга-йында, шагдаа ажилдакчызының адынга төлөп чок ажилдакчы

дугайында база шагдаа өөнүн ишти чок болган херээжен кижиниң камгаладылга акшазын төлөп бээриниң дугайында негелдезин болгаш өске-даа айтырыгларны сайгарган.

Баштайгы хүлээп алышкына ниитизи-биле он бир хамааты келген. Ол чүнү көргүзүп турарыл дээрге, хамаатыларның Хөй-ниити чөвүлелинге бүзүрели улуг болуп турары ол, оон аңгыда иштиги херектер органнарының ажил-чорудулгазынга хөй-ниити салдар чедирер дээрзинге быжыг бүзү-рел-дир.

ТР-ниң ИХЯ-ның чанында Хөй-ниити чөвүлели ай санының үшкү четверг хүнүнде 17 шактан 19 ша-ка чедир хамаатыларны Кызыл хоорайың Кочетов кудумчузунун 29 дугаар бажыңының № 114 каби-нетке хүлээп алып.

ТР-ниң ИХЯ-ның парлалга албаны.

ЧАА ЧЫЛ БУДУУЗУНДЕ...

Декабрь 21-де Тыва спублика девискээ-нге күрүне болгаш ниципал чергелиг ы-дуза чедирер тө-нге солун болушкун-ткен. Төпке 20 муң гаар келген кижиге лекти тывыскан.

И функциялыг төп бодунун ижин каш-ла ай бурунгаар и-даа болза, ооң ажил-чору-ы хүнден хүнче сайзырап, ың чонунга чогуур ачы-чедирип турар. Ында янзы-лбан черлериниң ажилдак-чы (ниитизи-биле 20 соңга — итинде ОШАЧКИ, ТР-ниң фондузу, Кызыл хоорайың политика департаментизи, камгалал фондузу, үндүрүг чери, хергелекчилер эрге-камгалаар эргелел дээш, өске организациялар ки-ар) келген чонга тайылбыр-н кылып, ажыктыг сүме-берип турар. Маңаа келген ирип келгеш, оң талазында ыгны хевирлээр кезек» соң-ка кандыг айтырыг уржуун-да келгенин тайылбырлаан, ону электроннуг оочурга-п, тускай талонну берип «манаар кезекке» баар. Анап олурда, соңгаларда листер талоннарда айыт-дугаарлар езугаар элек-табло дузазы-биле кыйгы-та, специалист-биле чугаа-түннелинде долу болгаш ырыны алып ужурулг-сүн төпке келген кижилер-даа дүлгээзин чокка,

Татьяна Галина: «Төпке бир дугаар келгеш-ле белек алып аас-кежиктиг болдум».

талоннарын ап алгаш, манаашкын залынга оочурун манап олур-ганнар. Хенертен төптүн удур-тукчузу Май-оол Тамдын улусту

кичээнгейлиг болурун дилээш, бөгүн силерниң аранарда 34 деп талоннуң эдикелчизи бистиң төптүн 20 муң дугаар клиентизи болган деп

онзагай медээни дыңнаткаш, албан чериниң адын бижээн хана шагын болгаш дириг чечектерни белек кылдыр хүлээп алырын чарлады. Хамык кижилерниң карактары зал иштинден аас-кежиктиг кижини дилеп, сонургап эгелээн. Залдың ырак булуңундан улгады берген херээжен кижиге оожуму кончуг үнүп келди. Ол Кызыл хоорайың чурттакчызы Татьяна Галина бол-ган. «Мындыг аас-кежиктиг бо-луушкунга таваржыр деп манаваан мен, ооң уржуундан бичии деви-дексеп, сүрээдеп тур мен. Назы-ным иштинде 1 акшадан хөй олча тып көрбээн мен, ынчангаш чаа чыл байырлалының будуузуңде белек алганымга өөрүп, бо төптүн канчаар-даа аажок улуг ужу-дузалыг ажил-ижинге чедишкин-нерни күзедим» — деп чугаалаан.

Май-оол Тамдынның чугаазы-биле алырга, төп чоокта чаа ажит-тынган-даа болза, бодунуң мур-нунда салдыг сорулгаларны багай эвес күүседип, кол-ла чүве Тыва Республиканың чурттакчыла-рынга херек кырында шынарлыг ачы-дузаны чедирип эгелээн. Бергедээшкенин ам-даа бар, ынчалза-даа келир үеде планнар база хөй, оларны кызымаккай ажилдап боттандыраары арткан деп, ол демдеглээн.

Төпке келген кижилер-биле чугаалажырымга, оларның хөй кезии ооң ажил-ижин ажыктыг, эки деп үнелелди бергеннер. Ону барымдаалап, 200 муң дугаар клиентизинге белек тыпсып турар үеде база катап ужуражыр боор бис деп бүзүрээр-дир мен.

Азияна ТАУ белеккээ.

Чингис СААЯНЫҢ тырттыр-ган чургуу.

Уран чүцүл

ТААЛАНЧЫГ БЕЛЕК

Декабрьның 25-те, Рождество хүнүнде, кызылчыларга Тыва Республиканың уран чүүлүнүн алдарлыг ажилдакчызы Анатолий Серен «Чүрээм чүге дүймээр ол...» деп концерти-биле бараан болган. Орус культура төвүнге ол хүн Анатолий Сергеевичиниң кайгамчык салым-чаяанының мөгейикчилери чыгып кээп, боодал чечектерни сөңнеп, уран номчулганың мастерин магадап дыңнаан. 1950-1960 чылдарның мөңгө уттундурбас, алдарлыг ырларын, совет кинофильмнерниң чонда калбаа-биле тараан төөгүлүг ырларын таалап дыңнап, көрүкчүлөр кады ырлашкан.

Концертке А.С. Серенниң чарылбас ансамбли «Надежда» кежээ дургу үдектелээн. Оон аңгыда концертке чоннуң ынак артистери — Россияның алдарлыг, Тываның Улустуң артизи Алек-сандр Салчак, Тываның Улустуң артизи Дыртык Монгуш, Тыва Республиканың алдарлыг артизи Виктор Наксыл, Тыва Республи-каның болгаш Саха-Якутия Рес-публиканың алдарлыг артизи Эдуард Ондар, Новосибирск консерваториязының доозукчузу, Кызылдың уран чүүл колледжизи-ниң башкызы, ыраажы Азияна Ондар-Салчак олар киришкен.

Тааланчыг белек — солун концерт дээш, ТывКУ-нун баш-кызы А.И. Бирюкова көрүкчүлери-ниң өмүнээзинден өөрүп чет-тиргенин илередирге, залга органнар башкы-биле бир демниниң диңмиттиг адыш часкаашкынар-биле бадыйткаан.

Светлана ДАЧЫН-ХӨӨ.

Чазак Даргазының Ёлказы

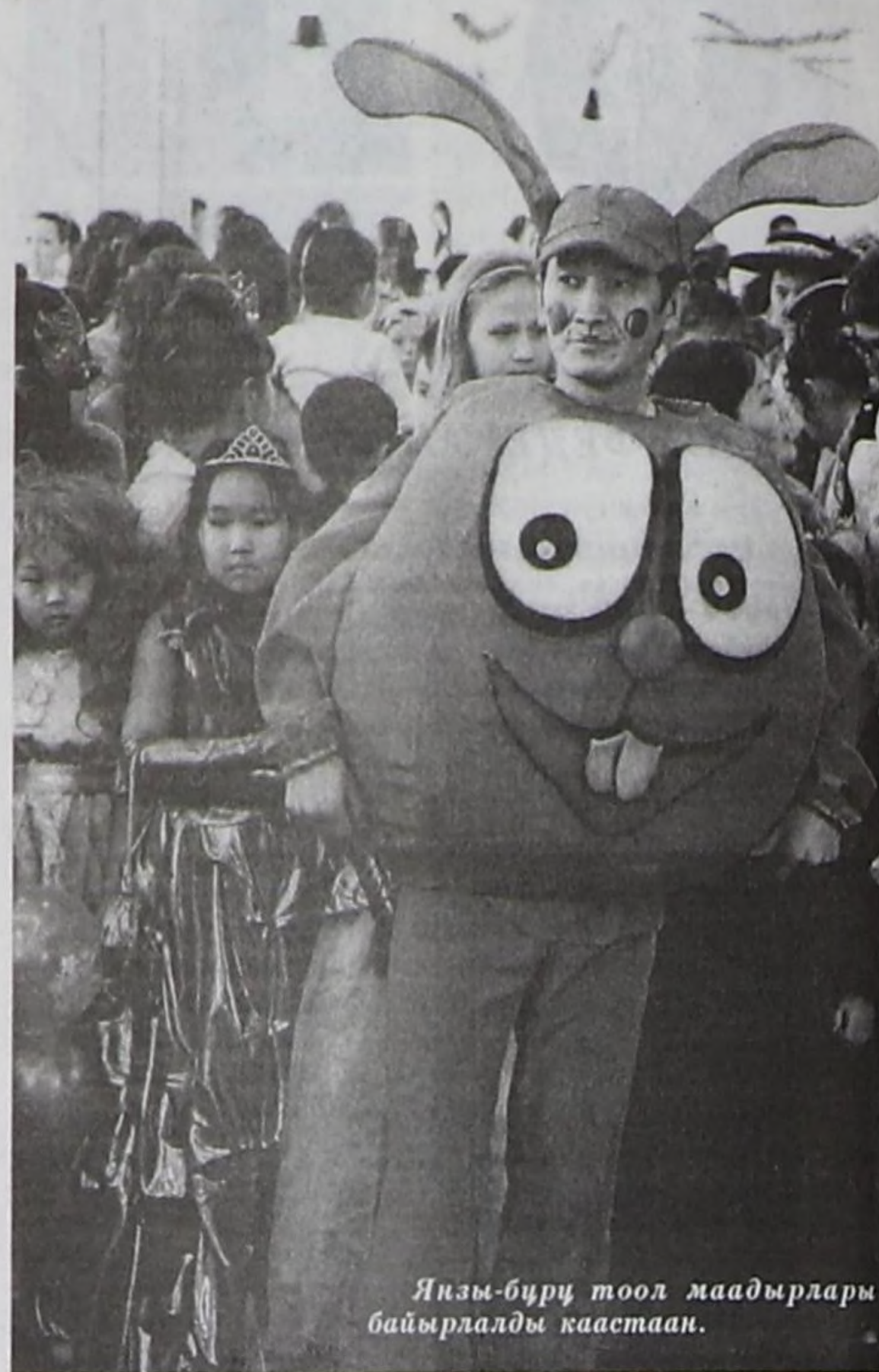
«ЭЗИМ ЧУРТТУГ ШИВИЖИГЕШ, ЭКИИВЕҢЕР, ЭКИИВЕҢЕР!»

Декабрь 24-те Тываның национал В.Көк-оол аттыг хөгжүм-шии театрынга Тыва Республиканың Чазаның Даргазы Шолбан Валерьевич Кара-оолдун школачыларга Чаа чыл байырлалы болуп эрткен. Ёлкаже Тываның бүгү кожууннарындан эки өөредилгелиг, сагылга-чурумнуг, хөй-ниити ажилынга идепкейлиг уруглар киришкен.

Ол хүн театрың салын янзы-бүрү аң-мен, тоол, кино маадырлары кылдыр кеттинген уруглар, оолдар дола берген. Чалаттырган бичии аалчыларга Чазак Даргазы Ш.Кара-оолдун өмүнээзинден Дарганың оралакчызы Дина Оюн байыр чедирип, дараазында эң-не төлөптүг 20 уругга тускай белек-

терни тывыскан. Ол дээрже Бай-Тайга кожууннун «Авырал» немелде өөредилге төвүнүн уругларга кино тургузар бөлгүмүнүн кежигүнү, чогаадыкчы талантылыг Сайын Чымы, Барыын-Хемчиктин уран чүүл школазының «Чадаган» хөгжүм херекселдеринге ойнаар бөлгүмүнүн активчизи Оттук Саая,

Чөөн-Хемчик кожуундан өөредилгениң тергини Март-оол Сат, Каа-Хем кожуундан эки өөредилгелиг, уран талантылыг Дамырак Монгуш, Сукпак ортумак школазындан Айлана, Лопсан, Мөңгүн-Тайгадан Орлана Овудан, Өвүрдөн республика чергелиг спортчу маргылдааларның тиелекчизи Ая Монгуш, Бии-Хемниң Туран школазындан хөй талалыг сонургалдыг, тергин өөредилгелиг Анай-Хаак Тас-оол, Сүт-Холден «2010-2011 чылдарның чылдың өөреникчизи» мөөрейниң тиелекчилериниң бирээзи, республика чергелиг хостуг хүреш маргылдааларының каш дакпыр чемпиону Дозураш Ондар, Таңдыдан уран чүүлге салым-чаянны-биле өөрлеринден ылгалып турар Ай-Кыс Монгуш, Тес-Хемден спортчу Хүреш Данзырын, Улуг-Хемден республика олимпиадаларының тиелекчизи Дарма Бады-Суур, Эрзинден спортчу, танчычы, эки өөреникчи Нимдорж Чигжит, Чаа-Холден даштыкы дылдар талазы-биле билии бедик, янзы-бүрү конкурстарга чедишкени хөй Тайгана Балган, Чеди-Хөл кожуунун база бир тергин өөреникчилериниң бирээзи, бүгү-россия чергелиг школачылар олимпиадаларының шаңналдарының эдилекчизи Белек-Байыр Салчак, Ак-Довурак хоорайдан «Ногаан бөмбүрзек», «Ада-чурт» республика чергелиг конкурстарының тиелекчизи Чодураа Маадыр, Кызылдың №14 школазындан чурулга уран чүүлүнде чедишкенирлиг Мөңгүн-Очур Хомушук, культура-массалыг болгаш спортчу хемчеглерниң идепкейжизи Чингис Седен, республиканың Р.Кенденбил аттыг уран чүүл школазындан делегей чергелиг уран чүүл конкурстарының тиелекчилери Кежик Куулар, Шынар Монгуштур. Уругларга соталыг телефоннар, чурукка тырттырар саныг аппараттар, DVD-плеерлер, электроннуг номнар, спортчу херекселдер болгаш чымчак ойнаарактарны белекке берген. Чаа чылдың база бир белээ — «Сапыктыг диис» деп тоол болган. Театр артистери ол

Янзы-бүрү тоол маадырлары байырлалды каастаан.

Соок-Ирей биле Хар-Кыс уругларны сорук киирген.

Бичии даңгына авазы-биле.

ышкаш амгы үениң мультфильмнеринден янзы-бүрү үзүндүлерни бараалгаткан. Уруглар таныыры маадырларын улуг өөрүшкү-биле көргөн. Байырлалдың эң-не солун, эң-не өөрүшкүлүг кезээ — Соок-Ирей биле Хар-Кыстың аалдап келгени. Байырлалдың аалчылары уруглар-биле амырлашкаш, каас-чараш шивижи-гешти долгандыр ырлажып, танчылап ойнааннар. Ооң соонда уруглар Соок-Ирейге шүлүктөп, ырлап берген, а Хар-Кыс оларга чигир-чимизин, конфета-шоколадтарын үлээн. Чаа чылдың белектери уруг бүрүзүнге өөрүшкүнү, аас-кежикти сөңнээн.

Шончалай МААТЫ-ООЛ.

Владимир САВИНЫХТЫҢ тырттырган чуруктары.

Энергетика адырында

ЧОНГА БЕЛЭЭ

Келген аалчылар чаа подстанцияны иштиң сонурган турлар.

Энергетика адырының ажилдакчылары боттарының профессионал байырлалын ажил-ишти чедишкенир база шаңнал-мактал-биле шүмнеттинген байдалга эрттирген.

Декабрь 22-де эртенгиниң 10 шакта «Тываэнерго» ААН-ниң ажилдакчыларының хүндүлел самбыразын ажиткан соонда, байырлал хүнүнүн эң-не үнелиг кезээ — Кызыл хоорайның «Южный» микрорайонда электрилиг подстанцияның ажилгалче кирип, ажитканы болган. Подстанцияны тудуун удуртуп турган «Тываэнерго» ААН-ниң кол инженери Н.А.Крылов:

— Подстанцияның төлөвилел ажилдары 2009 чылдың сентябрь 9-та эгелээн, акшаландырышкын айтыры нарын болганындан чүгле 2011 чылдың төнчүзүнде ажилдарны доосканывыс бо. Объект ажилдаарыга долзуу-биле белең, ону ам бо дораанда болза, ажилгалче кирип болур. Амгы үениң негелделеринге дүүшкен дериг-херекселдиг подстанцияның кол ужур-дузасы дээрже-ле, «Южный» микрорайонга келир үеде тудуг ажилдары чоруттунар болгай, ооң түңнелинде коттедж бажыңнар хоорай-жыгажыңга база өске-даа тудуг объектилеринге энергия хандырылгасы херек апар. А бо подстанция 1,8 мегаватт чедир электри күжүн берип шыдаар. Ооң микропроцессорлуг камгалап дериг-херексели ажил-чорудулганы бүрүнү-биле автоматтыг

болдурар болгаш дистанциялыг хайгааралды чорудар аргалыг болур.

Мындыг хевирлиг подстанцияларны республика девискээринге келир беш чылдың планы езугаар тудары көрдүнүп турар, амдыызында «бирги хараачыгай» ужуп үнгени бо — деп чугаалаан.

Кызылчыларга ажыктыг белекти боттарының профессионал байырлалында сөңнээни онзагай болганын демдегледип, чоңун чурттап турар оран-савазынга таарымчалыг байдалдар тургузуп, чылыг болгаш чырык доктаамал дамчып турар болзун дээш ажилдаары — бистиң хүлээлгевис деп, энергетиктер чугаалааннар.

Дараазында байырлыг хемчеглер «Орус культураның төвүнге» уламчылаан. Байырлыг хуралга Тыва Республиканың Чазаның бирги оралакчызы Виталий Бартына-Сады, ТР-ниң үлетпүр болгаш энергетика сайыды Карим Сагаан-оол дээш, оон-даа өскелер энергетиктерге байыр чедирип, а шылгараңгай дээн ажилдакчыларга хүндүлел бижиктерни база белектерни тывыскан.

Азияна ТАУ.

Чингис СААЯНЫҢ тырттырган чуруу-

АЖЫЛ-ЧОРУДУЛГА ШЫН УГЛАНЫШКЫННЫГ

Чонну ажилга хаара тудар кожуун төвүнде

Тыва Республиканың Чазааның 2011 чылдың январь 24-те № 37 доктаалы-биле бадылааны «Тыва Республиканың күш-ажыл рыногунда дүшкүрлүг байдалды чавырылдыры» тускай сорулгалыг программазы-биле Мөңгүн-Тайга кожуунун Чонну ажилга хаара тудар төп ажил чок чоруктуң өзүлдезин болдурбас база ажилчыннарны ажилдан үндүрерге социал-экономиктиг чедимче чок уржуктарын эвээжедир талазы-биле ажилдарны чорудуп турар.

11 чылдың 11 айының дургу-төпке 596 кижиле келген бол-ларның 533-жүн ажил чок деп ч. Декабрь 1-ниң байдалы-кожуунун Чурттагы чонну хаара тудар төвүнүн үч-129 ажил чок хамааты бар. ың 128-зи ажил чок дээш иени ап турар. «Ажил чок» атустуг 129 хамаатының 48-6 хардан 29 хар аразында тар, 61-и — херээжен чон.

Чурттагы чонну ажилче хаара ыңа деткимчениң тускай галыг программаларының ышкыны-биле 261 хамаа-ажылдарга тургузуп, ынаар 2 рубльди чарыгдан. Тыва ыканың Чурттагы чонну хаара тудар күрүнө аген-ниниң декабрь 7-де эрткен тия хуралыңа «күш-ажыл»-нда дүшкүрлүг байдалдың ициентизин бадырарын» чонну ажилга хаара тудар албан черлеринге ботта-тааржыр ажил тывар сорул-келген хамаатыларын аран хамаатыларны ажилга арының үлүүн» эки күүсет-ээш кожуунун төвүн дем-ни ажил-чорудулганын шын ышкынныг чоруп турарының алы деп санаар апаар.

программаларның иштинде четпээн хамаатыларны түр жылга тургузарын органи-зы» программаның ботта-ыны-биле 40 өөреникчиге ап алыр арганы берген. Аксының 1, 2 дугаарлыг база Бүрен сумузуңуң школа-иле 15 керээни чаргаш, аң-ажылдарже хаара туткан. ннарның кажаларының ин коптарар, хар аштаар, аалдарны септеп-селиир ооң девискээрин чагай-школаның септелгезинге ге дээш өске-даа ажил-өөреникчилер дузазын нар. Ол программа-биле лдыг бюджеттен аңгылаан рубль түннүг акша-хоренги-биле шингээттинген.

«ыл дилээринге бергедээш-пиг хамаатылар» програм-зы-биле бо чылдың бирги-нда 59 кижини ажилче удуп, кожуунун сумулары-керээни чарган. Ажил чок р хар аштаар, черлик ыттар р, суму чагыргазының де-ин чагайжыдар, бугалар, сумаларның ногаачыдыл-а болгаш чагайжыдыл-а, кожуунун 70 чылының алының белеткелинге база нем белеткээр ажилдарга ийрген. Шак ыңдыг ажил-иржилге дээш сумуларның аныңче топ дамчыштыр убль шилчиттинген.

й-ниити ажилдарын орга-аары» программа-биле жыл-агының «Малчын», «Бүрен» КУБ-тар, «Сайзы-БК база «Орукчу» КУБ, лге эргелели-биле керээ-арып, чартык чылда 154 ки-ой-ниити ажилдарынче удуп, 191250 рубльди ча-

сионал өөредилге албан черле-риниң доозукчуларын бир дугаар ажил дилеп турар 18-20 хар аразында хамаатыларны түр када ажилга хаара тударын организас-таары» программаның боттаныш-кының чедип алыр дээш ажилдар база чоруп турарын демдеглээр апаар. Мөген-Бүрен суму чагыр-газы биле кожуунун өөредилге болгаш аныктар политиказының эргелели-биле 6 керээни чарып, өөредилге черлериниң 8 доозук-чузун ажилга хаара туткан.

Хамаатыларның профессионал мергежилдин эде белеткээри үениң негелдези дээрзи билдингир. Ын-чангаш ажил чок хамаатылардан чоллаачы, каңнакчы, автослесарь, автоэлектрик дээн ышкаш ажил-чын мергежилдерге, биче бүдүрүл-гелериниң бухгалтеринге, компью-тер талазы-биле эге билиглерге 44 кижиниң өөренип алганы оларның амыдыралыңа ажыктыг болуру чугаажок.

Өөредилге черлериниң доозук-чуларыңа арга-дуржулганы дам-чыдып, дагдыныкчы чорукту сай-зырадыр база аныктарның ста-жировказының талазы-биле ажил-дарны чорудары база програм-маның бир адырыңа хамааржыр. Кызылдың көдээ ажил-агыг тех-никумунун доозукчузу Ульяна Саая, Красноярскиниң саң-хөө-экономика колледжизиниң доозукчузу Сайзаана Самбуу Чонну ажилга хаара тудар төпке; Авто-орук техникумунун доозукчузу Буяна Шыдыраа — Мөген-Бүрен суму чагыргазыңа, ТывКУ-нуң доозукчулары Чочагай Казырык-пай, Кара-Кат Иргит биле Сырга Каң-оол — көдээ ажил-агыг эр-гелелиңе; ТывКУ-нуң доозукчузу Айлаана Саая, Кызылдың башкы колледжизиниң доозукчузу Меңги Седен — өг-бүлелерге болгаш би-чии уругларга социал дуза чедирер төпке; Хакасияның профессионал технологиялар колледжизиниң доозукчузу Аржаана Иргит, Даг-Алтайның күрүнениң политехниктиг колледжизиниң доозукчузу Дайга-на Белек-оол күш-ажыл болгаш социал хөгжүлдэ эргелелиңге

Төптүң удуртукчузу
Валентина ПОПУУ.

стажировкаларны эрттирген. База ол ышкаш «Мөген-Бүрен» күрү-нениң унитарлыг бүдүрүлгезинге анык специалистер Аңчы Иргит биле Айла Чондан арга-дуржул-ганы хоочуннардан алыр аас-ке-жиктиг болганын демдеглеп каайн.

Психологтун башкарылгасы-биле аңгы-аңгы темаларга тре-нингилерни эрттирери чаңылчаан. Ажил чок кижилер дыка хөй ажыктыг чүүлдерни оон билип, берге байдал-дарны алып эртериниң сүмелерин амыдыралда ажылгап турар. Ооң-биле чергелештир ай санында кылыр хемчеглерниң пла-нын езугаар янзы-бүрү хемчээлдиг, аңгы-аңгы арга-хевирлерни ажыг-лаан ажилдар калбаа-биле чоруп турар. Ылаң-гыя доозукчу класстарга мергежилдер шилил-гезиниң талазы-биле өөредиглиг хемчеглер, аныктарга резюмени шын долдурарының дуга-йында, күш-ажыл рыно-гунда кандыг мергежил-дер негеттинип турарының дугайында тайылбырлыг үнүшкүннер, мергежилдин бедидериниң талазы-биле практиктиг кичээлдерни тускай мергежилдиг башкыларны чалааш эрттирип турарыңа чоннуң тала-зындан эки үнелел бар.

Төптүн ажил угланышкыны-ның кол адыры — ажил чок хамаа-тылар боттарының биче бүдүрүл-гелерни ажыдып, немей ажилчы олуттарны тургузарын чедип алы-рыңа деткимчени көргүзери. Эрткен чылдардан алгаш коорге, Чонну ажилга хаара тудар төптен тускай сорулгалыг программаның боттанышкыны-биле дыка хөй

кижилер ачы-дуза чедирилгезиниң, хууда ажил-херектер талазы сай-гарлыкчылар кылдыр бүрүткелди эрткеш, кожуунун экономиктиг сайзыралыңа үлүг-хуузу кириш-тирип турары эки. Бо чылын про-грамманың ол кезээ база катал боттанышкыныч кирип, кожуун-дан ажил чок деп санадып турган 10 кижиниң бизнес-планнары шыңгыы конкурсту эрткеш, дет-кимче акшаларны алган. Олар 10 кол ажилчы олуттун кырыңа 20 ажилчы олуттарны немей ажиткан.

Бо чылын Мугур-Аксында на-ционал хептер даараарыңа — Айлаң Иргит, национал хөгжүм херекселдери болгаш национал дериг-херекселдер кылырыңа — Эртине Тамдын, хлеб болгаш кон-дитер кылыгларын бүдүреринге — Чейнеш Даржаа, көдээ ажил-агыг кооперативин тургузарыңа — Джа-милля Саая, дуңзаа ажилдары дээш Виталий Биче-оол, садыг ажыдарыңа — Светлана Саая, көдээ ажил-агыг продукциязын болбаазырадыры дээш Юрий Салчак, автомашиналар септелгези болгаш техниктиг хандырылгасы дээш Айдурай Кула, гостиница ачы-дузазы дээш Артыш Чаш,

үлүг-хуузу кириштирип турарын демдеглейн.

Ол-ла бүтү ажилдарның түң-нелдерин үндүрери-биле декабрь 8-те Чонну ажилга хаара тудар төп кожуун чагыргазы-биле демнежил алгаш, республиканың тускай сорулгалыг программаның бот-танышкыны-биле 2011 чылда субсидия акшазы алган сайгарлык-чыларның кылып бүдүрген ажил-дарының делгелге-ярмарказын организастап эрттирген.

Чылдың ажил-ижиниң түңнелин үндүрген бо делгелге-ярмаркага 55 кижиле киришкен. Оларның боттуг ажилдарын сонуургаары-биле чурттагы чондан аңгыда, кожуун, суму чагыргаларының төлээлери, үндүрүг албанының база пенсия фондузуңуң специалистери кел-гилээн.

Аңаа иделкейлиг киржилгени чүгле бо чылын субсидия алганнар эвес, а 2009, 2010 чылдарда дуза-ламчы акшаны алгаш, бут кырында туруп келгилээн сайгарлыкчы-ларның база киришкенин онзалап болур. Ылаңгыя Айлаана Мижиде-ковна Иргиттин даараан национал тыва хептерин, Эртине Констан-тинович Тамдынның национал хөгжүм херекселдерин, Чей-неш Чеченовна Даржааның кондитер кылыгларын, Свет-лана Кыргыснова Сааяның аш-чем продуктуларын, Аңгы-оол Чудурович Дос-тайның ээттен чартык фабри-каттарын, Зоя Анай-ооловна Хертектин, Сайлык Допутовна Хомушкунуң кылыгларын, Кара-кыс Сүрүннованың эм ойттарын база аргаан чүүл-дери чоннуң сонуургалын хаара туткан.

Ажылдың түңнелин үндүр-ген ярмарка-делгелгениң төнчүзүндө, программаны боттандыраары-биле алган субсидияларын шын чарып, күш-ажылчы олуттарны тур-гузуп, кожуунун, республи-каның, чурттун бурунгаар хөгжүлдиг базымыңа,

дамды хире-даа болза, үлүг-хуузу кирип турар шылгараан сайгар-лыкчыларны кожуун чагыргазы-дан болгаш Чонну күш-ажылга хаа-ра тудар төвүнүн мурнундан шаң-нап-мактааны оларның ажылыңа улуг үнелел болган деп бодаар мен. А тускай сорулгалыг ол акша-ларны шын эвес чарыыр ийикпе азы шуут-ла өскээр чарыпкан та-варылгаларны илередип, ону күрү-неге катал эгидериниң талазы-биле ажилдарны шыңгырадыр дуга-йында айтырыгларны база сай-гарган. Ынчангаш тускай сорул-галыг субсидия акшаларның ча-рыгдалының дугайында отчет-тарны үе-шаанда дужааган тура-рын база катал сагындырып кал-зымза, артык эвес боор.

Чүүлүмнүн төнчүзүндө чонну ажилга хаара тудар талазы-биле албанда ажилдап чоруур колле-галарымның ажылын маңаа дем-деглеп каайн. Ол дээрге кожуунун Чонну ажилга хаара тудар төвүнүн улуг бухгалтери Родион Михай-лович Ойду, күш-ажыл рыногунун талазы-биле специалист — Айслу Азын-ооловна Чулдум-оол, адми-нистративтиг система башкарыл-ганының специализи Якбараш Олегович Саая олар-дыр. Оларның ажылыңа харысалгазындан, билиг-мергежилдинден, арга-дур-жулгазындан төптүн ажылының чедишкенин тодараттынар.

Валентина ПОПУУ,
Мөңгүн-Тайга кожуунун
Чонну ажилга хаара тудар
төвүнүн директору.

Ярмарка чезинде.

доскаар база пор сава бүдүрер болгаш септээринге — Алла Иргит, автотранспорт-биле ачы-дуза дээш Дадар-оол Самбыр-оол, а Кызыл-Хая суурдан идик даарап-септээринге — Май-оол Хомушкуну, көдээ ажил-агыг продукциязын болбаазырадыр талазы-биле ачы-дуза дээш Экер-оол Донгак, чүк сөөртүлгези дээш Эрес-оол Саая тускай сорулгалыг субсидия болур деткимче акшаны алганнар. Олар хууда бүдүрүлгелеринге ажилчы олуттарны немей тургузуп, про-грамманың боттанышкыныңа

Национал хөгжүм херекселдериниң мастери Эртине Дамдын (ортузунда).
(Төптүн чуруктары).

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ ТАРИФТЕР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ АЛБАНЫНЫҢ ДОКТААЛДАРЫ

«Тываның күрүне университети» дээди профессионал өөредилгезиниң өөредилге-лаборатория корпусунун 2-ги ээлчээн энергия-биле хандылары-биле «Тываэнерго» ААН-ниң электри четкилеринче электри хүлээп алыр тургузууларының тускай төлөвилел езугаар технологтуг коштурулганы дээш төлевирниң хемчээлин доктаадып тургузарының дугайында
2011 чылдың декабрь 16, №115, Кызыл хоорай

2003 чылдың март 26-да "Электроэнергетика дугайында" №35-ФЗ Федералдыг хоойлуга, 2010 чылдың ноябрь 30-де Россия-ның Тарифтер талазы-биле федералдыг албанының "Электри четкилеринге технологтуг коштурулга дээш төлевирниң хемчээлин тодарадырының талазы-биле методиктиг айтышкыннары бадылаарының дугайында" №365-з/5 дужаалыга, Тыва Республиканың Чазаның 2007 чылдың май 15-те №604 доктаалы-биле бадылааны Тыва Республиканың Тарифтер талазы-биле албанының дугайында дүрүмге, 2011 чылдың 16-да Тыва Республиканың Тарифтер талазы-биле албанының баштаар чериниң №20 протокол шийтпиринге үндөзүлүш, Тыва Республиканың Тарифтер талазы-биле албанының доктаадыры болза:

2008 чылдың июль 9-та Тыва Республиканың Тарифтер талазы-биле албанының №3 доктаалыга өскерилгелер кирирениң дугайында

2011 чылдың декабрь 16 №116 Кызыл хоорай

2010 чылдың ноябрь 30-де Россия Федерациязының Тарифтер талазы-биле федералдыг албанының №365-з/5 дужаалы-биле бадылаттыг "Электри четкилеринге технологтуг коштурулга дээш төлевирни доктаа-

1. Тыва Республика, Кызыл хоорай, Колхозная кудумчузу, 125 деп адресе турар Тываның күрүне университети дээди профессионал өөредилгезиниң өөредилге-лаборатория корпусунун 2-ги ээлчээн энергия-биле хандылары-биле "Тываэнерго" ААН-ниң электри четкилеринче электри хүлээп алыр тургузууларының тускай төлөвилел езугаар технологтуг коштурулганы дээш төлевирни чагыттыгач күчүзү 637 кВт, электри хандырылганының ийги категориязының электриз-биле хандылары-биле технологтуг коштурулганы дээш төлевирниң хемчээлин НӨУ чокта 9536477 (тос миллион беш чүс үжөн алды муң дөрт чүс чеди) рубль кылдыр доктаадыр.

2. Бо доктаал доктаадып тургускан чурум езугаар күштүг болуп кирер.

дугайында дүрүмге, 2011 чылдың декабрь 16-да Тыва Республиканың Тарифтер талазы-биле албанының баштаар чериниң №20 протокол шийтпиринге дүүштүр Тыва Республиканың Тарифтер талазы-биле албанының доктаадыры болза:

1. "2008-2011 чылда "Тываэнерго" ААН-ниң электри четкилеринге юридиктиг черлериниң болгаш хуу кижилерниң энергия хүлээп алыр тургузууларының (энергия тургузууларының) технологтуг коштурулганы дээш төлевирниң хемчээлин бадылаарының

Көдээде Белбейчик-Аксы деп черде участоктуң кызыгаары «Тываэнерго» ААН-ниң электри-четки объектилеринге чедир 500 метрден ыракта турар тараачын (фермер) ажил-агыйының электри хандырылганыга «Тываэнерго» ААН-ниң электри четкилеринге технологтуг коштурулга дээш төлевирниң хемчээлин доктаадып тургузарының дугайында

2011 чылдың декабрь 16 №117 Кызыл хоорай

2003 чылдың март 26-да "Электроэнергетика дугайында" №35-ФЗ Федералдыг хоойлуга, 2010 чылдың ноябрь 30-де Россияның Тарифтер талазы-биле федералдыг албанының "Электри четкилеринге технологтуг коштурулга дээш төлевирниң хемчээлин тодарадырының талазы-биле методиктиг айтышкыннары бадылаарының дугайында" №365-з/5 дужаалыга, Тыва Республиканың Чазаның 2007 чылдың май 15-те №604 доктаалы-биле бадылааны Тыва Республиканың Тарифтер талазы-биле албанының дугайында дүрүмге, 2011 чылдың 16-да Тыва Республиканың Тарифтер талазы-биле албанының баштаар чериниң №20 протокол шийтпиринге үндөзүлүш, Тыва Республика-

дугайында" №3 доктаалыга дараазында өскерилгелерни кириер:

11. Доктаалдың №1 капсырылганының 2 пунктузунда "күжү 35 КВ-ниң деңгелинде куду электри четкилеринге 1000 кВА-тан эвээш күчүнүн технологтуг коштурулганы дээш төлевирниң хемчээли" деп таблицада "4832,9" деп саннарны "4711,4" деп саннар-биле солугур.

2. Бо доктаал доктааттыгач чурум езугаар күштүг болуп кирер.

ның Тарифтер талазы-биле албанының доктаадыры болза:

1. Тыва Республика, Каа-Хем кожуун, Бүрен-Аксы суур, Белбейчик-Аксы деп адрес-те турар тараачын (фермер) ажил-агыйының электри хандырылганыга негеттинип турар күчүзү 40 кВт, электри хандырылганының үшкү категориязын езугаар "Тываэнерго" ААН-ниң электри четкилеринге технологтуг коштурулга дээш төлевирни НӨУ чокта 1105932 (бир миллион бир чүс беш муң тос чүс үжөн ийи) рубль 20 көпөөк кылдыр доктаадып тургузар.

2. Бо доктаал доктаадып тургускан чурум езугаар күштүг болуп кирер.

Удуртукчу Е. КАРАТАЕВА.

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ ЧАЗААНЫҢ ДАРГАЗЫНЫҢ ЧАРЛЫКТАРЫ

Тыва Республиканың Чазаның Даргазының чамдык чарлыктарын күжүн чидирген деп санаарының дугайында

Үезиниң эрткени-биле холбаштыр, "Тыва Республиканың Баштыңының-Чазаның Даргазының эрге-байдалының дугайында" Тыва Республиканың Конституция хоойлу-зунун 7 чүүлүнүн 4 кезээн удуртулга бол-дурга, доктаадырым болза:

Күжүн чидирген деп санаары болза:

2002 чылдың август 22-де Тыва Республиканың Чазаның Даргазының "Тыва Республиканың Чазаның Даргазының Канцеляриязының регламентиниң дугайында" №140 Чарлыгы;

2002 чылдың октябрь 4-те Тыва Республиканың Чазаның Даргазының "Тыва Республиканың күрүне албан-дужаалдарын ээлеп турар кижилериниң болгаш Тыва Республиканың күрүне албан-хаакчыттарының акша-шалыңыга күрүне албаныга онза байдалдары дээш ай санының немелде төле-рин бедидериниң дугайында" №164 Чарлыгы;

2002 чылдың октябрь 21-де Тыва

Республиканың Чазаның Даргазының "Тыва Республиканың Чазаның Даргазының протокол албанының дугайында дүрүмнү бадылаарының дугайында" №178 Чарлыгы;

2002 чылдың октябрь 30-де Тыва Республиканың Чазаның Даргазының "Тыва Республиканың Чазаның Даргазының чанында күрүне албанының айтырыгларының талазы-биле чөвүлелдин дугайында" №184 Чарлыгы;

2002 чылдың декабрь 17-де Тыва Республиканың Чазаның Даргазының "Тыва Республиканың Чазаның Даргазының чанында күрүне албанының айтырыгларының талазы-биле чөвүлелдин составын бадылаарының дугайында" №210 Чарлыгы.

2. Бо Чарлыкты "Тувинская правда" болгаш "Шын" солуннарга парлаар.

Кызыл хоорай

2011 чылдың ноябрь 17

№194

«Коррупцияга удур демисел дугайында» Федералдыг хоойлунун чамдык чүүлдерин күүседириниң талазы-биле хемчеглер дугайында

2008 чылдың декабрь 25-те "Коррупцияга удур демисел дугайында" №273-ФЗ Феде-ралдыг хоойлуга дүүштүр доктаадырым болза:

1. Тыва Республиканың күрүнениң ха-мааты албанының даңзызының 1 кезээнде айыттыгач күрүне албанының албан-дужаалын ээлеп турар, томуйлап турар үеде 2009 чылдың июль 27-де Тыва Республиканың Чазаның Даргазының №163 Чарлыгы-биле бадылааны болгаш Тыва Республиканың күрүнениң хамааты албанын ээлеп турар үеде бодунун орулгаларының дугайында, өңчү-хөреңгизиниң болгаш өңчү-хөреңги байдалдыг хүлээлгелериниң дугайында, а ол ышкаш бодунун өөнүн иштинин (өөнүн ээзинин) болгаш назы четпээн уругларының орулгаларының дугайында, өңчү-хөреңгизиниң болгаш өңчү-хөреңги байдалдыг хүлээлгелериниң дугайында медээлерни хамаатыларның кириерин, азы күүсекчи эрге-чагырга органнарының болгаш күрүне органнарының күрүне албанының албан-дужаалдарының даңзызында кирген болгаш ону ээлеп турар үеде күрүне албанының албан-дужаалын

ээлеп турар, томуйлап турар үеде 2009 чылдың июль 27-де Тыва Республиканың Чазаның Даргазының №163 Чарлыгы-биле бадылааны даңзызының 11 кезээнде айыттыгач хамаатыларның болгаш Тыва Республиканың күрүнениң хамааты албанын ээлеп турар үеде бодунун орулгаларының дугайында, өңчү-хөреңгизиниң болгаш өңчү-хөреңги байдалдыг хүлээлгелериниң дугайында, а ол ышкаш бодунун өөнүн иштинин (өөнүн ээзинин) болгаш назы четпээн уругларының орулгаларының дугайында, өңчү-хөреңгизиниң болгаш өңчү-хөреңги байдалдыг хүлээлгелериниң дугайында медээлерни кириерин доктаадып тургускан күрүне албан-хаакчыттары күрүне албанындан халашкан хүнүнүн соонда ийи чылдың дургузунда:

а) коммерция болгаш коммерция эвес организацияларга хамааты-эрге-хоойлу керээлериниң негелдизин езугаар, бир эвес күрүне эргелеп-башкарылганының дужаалдарының талазы-биле чамдык хүлээлгелер бо организацияларга күрүне албан-хаакчы-дының албан-дужаал (албан-хүлээлге) хү-лээлгезинге кирип турар болза, күрүне ал-бан-хаакчыттарының албан-хүлээлге

негелделерни сагыыр болгаш эрге-ажык-тарның чөрүлдээлерин шийтпирлээр талазы-биле 2011 чылдың ноябрь 17-де Тыва Республиканың Чазаның Даргазының №193 Чарлыгы-биле бадылааны күрүне албан-хаакчыт-тарының албан-хүлээлге негелделерин сагыыр болгаш эрге-ажыктарның чөрүлдээлерин шийтпирлээр талазы-биле комиссиялар дугайында дүрүмге доктаадып тургускан чогуур комиссияның чөпшээрелин езугаар албан-дужаалды ээлеп база ажилды кылып болур.

б) бо пунктунун "а" иштики пунктузунда көрдүнгөн күш-ажыл керээлерин болгаш (азы) хамааты-эрге-хоойлу керээлерин чарып турар таварылгада күрүне чажыды-

Тыва Республиканың күрүнениң хамааты албанының албан-дужаалдарының даңзызынга өскерилгелер кирирениң дугайында

2003 чылдың январь 4-те "Тыва Республика-ның Баштыңының-Чазаның Даргазының эрге-байдалының дугайында" Тыва Республиканың №97 УХ-1 Конституция хоой-лузунга дүүштүр доктаадырым болза:

1. 2007 чылдың ноябрь 12-де Тыва Республика-ның Чазаның Даргазының "Тыва Республика-ның күрүнениң хамааты албаны-ның албан-дужаалдарының даңзызының дугайында" №204 Чарлыгы-биле бадылааны Тыва Республиканың күрүнениң хамааты ал-банының албан-дужаалдарының даңзызы-ның 5 кезээнге дараазында өскерилгелерни кириер:

Тыва Республиканың Ажил-чорудулганың чамдык хевирлерин лицензиялаар болгаш хайгаараар талазы-биле албанның тургузуун бадылаарының дугайында

1992 чылдың июль 10-да Россия Федера-циязының "Өөредилге дугайында" №3266-1 хоойлузунун 28.1 чүүлүнүн 8 пунктузунга, 1993 чылдың июль 22-де Россия Федерациязының Хамаатыларның кадыкшылын камгалаары-ның дугайында хоойлужулганының үндөзүннениң 5.1 чүүлүнүн тос кезээнин 2 пунктузунга, 2003 чылдың январь 4-те "Тыва Республика-ның Баштыңының-Чазаның Даргазының эрге-байдалының дугайында" Тыва Республиканың №97 УХ-1 Конституция хоойлузунга дүүштүр доктаадырым болза:

1. Тыва Республиканың Ажил-чорудул-ганың чамдык хевирлерин лицензиялаар болгаш хайгаараар талазы-биле албанның

ның дугайында Россия Федерациязының хоойлужулганын сагывышаан, күрүне албанында сөөлгү ажилдап турган чериниң дугайында ажил берикчизинге дыңнадыр хүлээлгелиг.

2. Бо Чарлыкты күүселдизин хандыраар талазы-биле хемчеглерни Тыва Республи-каның күүсекчи эрге-чагырга органнарының болгаш күрүне органнарының удуртукчу-лары алырлар.

3. Бо Чарлык ону албан-езузу-биле парлаан хүнден күштүг болуп кирер.

Кызыл хоорай

2011 чылдың ноябрь 29

№204

"Тыва Республиканың Моолдун Улангом хоорайда доктаамал төлээзи 05-1-2-003" деп бөлүктү дараазында уткалыг бөлүк-биле солугур:

"Тыва Республиканың Моолдун Улан-Батор хоорайда төлээзи 05-1-2-003".

2. Тыва Республиканың Чазаның бодунун эрге-хоойлу актыларын бо Чарлыкка дүүштүр эде кылыр.

3. Бо Чарлык ону албан-езузу-биле парлаан хүнден күштүг болуп кирер.

Кызыл хоорай

2011 чылдың декабрь 8

№209

тургузуун бадылаар.

2. 2009 чылдың сентябрь 11-де Тыва Республика-ның Чазаның Даргазының "Тыва Республика-ның өөредилге адырынга контроль болгаш хайгаарал талазы-биле албанның тургузуун бадылаарының дугайында" №204 Чарлыгы күжүн чидирген деп санаар.

3. Бо Чарлык ону парлаан хүнден күштүг болуп кирер.

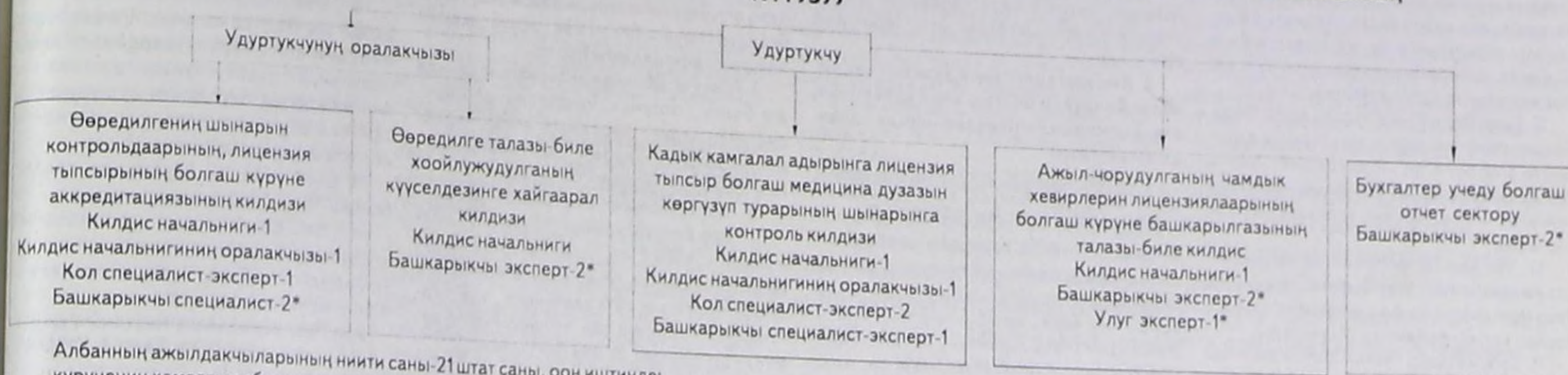
Кызыл хоорай

2011 чылдың ноябрь 28

№201

Тыва Республиканың Чазаның Даргазы Ш.КАРА-ООЛ.

Тыва Республиканың Ажыл-чорудулганың чамдык хевирлерин лицензиялаар болгаш хайгаараар талазы-биле албанның ТУРГУЗУУ

Албанның ажылдакчыларының ниити саны-21 штат саны, ооң иштинде: күрүнениң хамааты албан-хаакчыттарының ниити саны-12 штат саны; күрүнениң хамааты албан-хаакчыттарыга хамаарышпас ажылдакчыларның ниити саны-9 штат саны.

Тайылбыр:

*-2007 чылдың июнь 27-де Тыва Республиканың Чазааның "Республиканың күрүне органнарының Тыва ажылдакчыларының күш-ажыл төлевиринин дугайында" №705 доктаалын езуугаар (2007 чылдың ноябрь 14-те өскерилгелери-биле кады) күш-ажыл төлевирин боттандырып турар ажылдакчылар.

Тыва Республиканың Чазааның Даргазының чамдык чарлыктарын күжүн чидирген деп санаарының дугайында

Тыва Республиканың нормативтиг эрге-хоойлу актыларын Россия Федерациязының болгаш Тыва Республиканың күштүг болуп турар хоойлужудулгаларына чүүлдеширери-биле доктаадыр болза:

1. Күжүн чидирген деп санаары болза: 2009 чылдың ноябрь 16-да Тыва Республиканың Чазааның Даргазының "Тыва Республиканың күрүнениң хамааты албан-хаакчыттарының даңзын тургузарының чуруун бадылаарының дугайында" №256 чарлыгын;

2010 чылдың июнь 9-та Тыва Республиканың Чазааның Даргазының "Тыва Республиканың девискээринге болгаш Тыва Республиканың ону боттандыраар кылдыр элээлеткен күүсекчи эрге-чагырга органына регионнуң күрүне контролюн (айгааралын) организаастаарының болгаш боттандыраарының чурумунун дугайында" №94 чарлыгын;

Тыва Республиканың Чазааның Даргазының чамдык чарлыктарына өскерилгелер кириеринин дугайында

Тыва Республиканың нормативтиг эрге-хоойлу актыларын Россия Федерациязының болгаш Тыва Республиканың күштүг болуп турар хоойлужудулгаларына чүүлдеширери-биле доктаадыр болза:

2010 чылдың июль 20-де Тыва Республиканың Чазааның Даргазының "Тыва Республиканың Чазааның Даргазының күрүне контролюн болгаш хайгааралының талазы-биле чарлыктарына өскерилгелер кириеринин дугайында" №113 чарлыгының 2 пунктузун;

2011 чылдың июнь 10-да Тыва Республиканың Чазааның Даргазының "Тыва Республиканың Тыва Республиканың девискээринге ажыл-чорудулганың тус-тус адырларына регионнуң күрүне контролюн (хайгааралын) боттандыраар кылдыр төлээлеткен Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагырга органының даңзынга өскерилгелер кириеринин дугайында" №82 чарлыгын.

2. Бо чарлыкты "Тувинская правда" болгаш "Шын" солуннарга парлаар. Кызыл хоорай 2011 чылдың декабрь 14 №211

"Чазактын" деп сөстүн соонга "болгаш Чазак Аппаратының" деп сөстөрнү немеп, өскерилгелерни кириер.

2. 2010 чылдың март 25-те Тыва Республиканың Чазааның Даргазының "Ажыл берикчизинин чамдык бүрүн эргелерин Тыва Республиканың Чазааның Даргазының Канцеляриязының болгаш Чазак Аппаратының удуртукчуларына онаарының дугайында" №37 чарлыгына дараазында өскерилгелерни кириер:

1) адында "Тыва Республиканың Чазааның Канцеляриязының удуртукчулары" деп сөстөрнү "Чазак Даргазының Канцеляриязының удуртукчузу" деп сөстөр-биле солугу;

2) 1 пунктта "Чазак Даргазының Канцеляриязы" деп сөстөрнүн соонга "болгаш Чазак Аппараты" деп сөстөрнү немээр;

3) 2 пунктуну күжүн чидирген деп санаар;

4) 3 пунктта "Тыва Республиканың Чазааның Канцеляриязының удуртукчулары" деп сөстөрнү "Чазак Даргазының Канцеляриязының удуртукчузу" деп сөстөр-биле солугу, "хүлээп алырлар" деп сөстөрнү "хүлээп алыр" деп сөстөр-биле солугу, "Тыва Республика, Аппаратта" деп сөстөрнү "болгаш Аппаратта" деп сөстөр-биле солугу;

5) 4 пунктта "Тыва Республика, Аппаратта" деп сөстөрнү "болгаш Аппаратта" деп сөстөр-биле солугу, "удуртукчулар-биле"

деп сөстү "удуртукчу-биле" деп сөс-биле солугу, "Тыва Республика, Аппаратта" деп сөстөрнү "болгаш Аппаратта" деп сөстөр-биле солугу.

3. Тыва Республиканың Чазааның Даргазының 2011 чылдың май 16-да №74 чарлыгы-биле бадылааны Тыва Республиканың Чазааның Даргазының чанында Тыва Республиканың күрүне демдектеринин дугайында күрүне комиссиязының дугайында дүрүмге II кезектиң алдыгы абзазын дараазында эдилге-биле бижи, өскерилгелерни кириер:

"Тыва Республиканың албан-езуунун аттарын азы олардан үнген сөстөрнү ажыглаар эргени дугуржурунун дугайында делегн сайгарып көөрү, ындыг делеглер-биле чөпшээрери (хүлээп албазының) дугайында шийтпирни хүлээп алыр, Тыва Республиканың албан-езуунун аттарын азы олардан үнген сөстөрнү ажыглаарына чөпшээрел бээринин дугайында Тыва Республиканың Чазааның айтышкынының төлөвилелин белеткээр."

4. Бо чарлыкты "Тувинская правда" болгаш "Шын" солуннарга парлаар.

Тыва Республиканың Чазааның Даргазы Ш. КАРА-ООЛ.

Кызыл хоорай
2011 чылдың декабрь 14
№212

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ ЧАЗААНЫҢ ДОКТААЛДАРЫ

«Тыва Республикага 2011-2012 чылдарда кадык камгалалының чаартылгазы» программаның хемчеглеринин боттандырылганының акшаландырышының хандыраарының дугайында

2011 чылдың май 16-да №317 Кызыл хоорай бадылаар.

2010 чылдың ноябрь 29-та "Россия Федерациязында ыяап-ла медицина камгаладылының дугайында" №326-ФЗ-ның 50 чүүлү-ле болгаш Тыва Республиканың Чазааның 11 чылдың март 22-де №167 доктаалы-биле дылаан "Тыва Республиканың 2011-2012 чылдарда кадык камгалалының чаартылгазы" программаның хемчеглерин боттандыраар сорулга-биле Тыва Республиканың Чазааның доктаадыр болза:

1. "Тыва Республиканың 2011-2012 чылдарда кадык камгалалының чаартылгазы" программаның боттандырылганының акшаландырышының кошкан чурумун ылаар.

2. "Тыва Республиканың 2011-2012 чылдарда кадык камгалалының чаартылгазы" программаның боттандырылганының талазы-биле кады ажылдажылга дугайында иккан чөпшээржилгени болгаш Тыва Республиканың Чазаа биле муниципалдыг тургузгар чагыргаларының аразында оон акшаландырышының хандырылганын

бадылаар.

3. "Тыва Республиканың 2011-2012 чылдарда кадык камгалалының чаартылгазы" программаның боттандырылганының талазы-биле кады ажылдажылга дугайында кошкан чөпшээржилгени болгаш Тыва Республиканың Чазаа биле муниципалдыг тургузгар чагыргаларының аразында оон акшаландырышының хандырылганының дугайында чөпшээржилгеге Тыва Республиканың Чазааның адындан ат салыры Тыва Республиканың Чазааның Даргазының оралакчызы-Тыва Республиканың Кадык камгалал болгаш социал хөгжүлдө яамызының сайыды А.П. Дамба-Хууракка хүлээндирер.

4. Бо доктаалды "Тувинская правда" болгаш "Шын" солуннарына парлаар.

5. Бо доктаал ону парлаан хүнден эгелеп күш кирер.

Тыва Республиканың Чазааның Даргазы Ш. КАРА-ООЛ

Тыва Республиканың Чазааның 2011 чылдың май 16-да №317 доктаалы-биле бадылаан

«Тыва Республиканың 2011-2012 чылдарда кадык камгалалының чаартылгазы» программаның боттандырылганын хандыраарының акшаландырышының чуруму

1. Ниити дүрүмнөр

1. Бо дүрүм "Тыва Республиканың 2011-2012 чылдарда кадык камгалалының модернизациязы" (моон соңгаар-чаартылга программасы) программаның хемчеглеринин боттандырылганын көрдүнген, акша-хөреңгинин чарыгдалын болгаш дүрүмнөрин тургузар.

2. Чаартылга программаның эге хемчеглери:

медицина албан черлеринин материал-техниктиг баазыын быжылгаары; кадык камгалалга амгы үениң информация системанын непередири;

3. Тыва Республиканың муниципалдыг тургузгарының бюджеттеринде болгаш Тыва Республиканың республика бюджетинде Ыяап-ла медицина камгаладылганының Тыва республика фондузунун, (моон соңгаар фонд) Ыяап-ла медицина камгаладылганының федералдыг фондузунун бюджеттеринде көрдүнген акшаландырышының иштинде Модернизация программасының хемчеглеринин акшаландырышының хандыраар.

2. Акшаландырышкын хандырылганын чуруму

4. Ыяап-ла медицина камгаладылганының федералдыг фондузунун бюджетинде акша-хөреңгини субсидия акша хевиринге фондуге шилчидер.

5. Ыяап-ла медицина камгаладылганының федералдыг фондузунун бюджетинден фондуге субсидия акша шилчип кээрге, айыткан акша-хөреңгини 3 ажыл хүнүнден орайтатпайн өске-даа бюджеттер аразының

трансфертер хевиринге Тыва Республиканың республика бюджетинче шилчидер.

6. Тыва Республика талазы-биле Федералдыг казначейство эргелелинде Тыва Республиканың Кадык камгалал болгаш социал хөгжүлдө яамызынга ажык агар санда өөренип көрдүнүп турар бюджеттер аразының трансфертеринин акша-хөреңги хандырылганының үнденини, Тыва Республиканың республика бюджетинин чарыгдалдарының талазы-биле операциялар.

3. Тыва Республиканың муниципалдыг тургузгарының бюджеттеринге субсидияларны бээр

7. Тыва Республиканың республика бюджетинден акша-хөреңгини хоорай округтарының болгаш муниципалдыг районнарының бюджеттеринче капитал септелге чорударына, субсидия хевиринге дараазында негелделиг бээр:

Тыва Республиканың Чазааның болгаш муниципалдыг тургузгар чагыргаларының аразында модернизация программасының боттандырылганының болгаш оон акша-хөреңги хандырылганының дугайында дугуржулганы чарар (моон соңгаар - Дугуржулга):

тус чер бюджетинин акша-хөреңгизинин күсели-биле чаартылга программаның кады акшаландырышының негелделерин күүседир;

чогуур белеткел ажылдарын чорудар.

8. Бюджет чарыгдалдарының иштинде республика бюджетинин чарыгдалдарының каттышкан бижимелинге болгаш бюджет

хүлээлгелеринин лимидинге дүүштүр Ылап-ла медицина камгаладылганын федералдыг фондузунга ындыг сорулга-биле кирген акша-хөреңгинин күсели-биле тус чер бюджеттеринге субсидияларны бээр.

9. Тыва Республика талазы-биле Федералдыг казначействонун эргелелинде ажыт-тынган агар санче тус черниң бюджеттеринче субсидияларны Тыва Республиканың Кадык камгалал болгаш социал хөгжүлдө яамызы шилчидер.

10. Тус чер бюджеттеринче субсидияларны чардынган дугуржугаларга дүүштүр Тыва Республиканың Кадык камгалал болгаш социал хөгжүлдө яамызы шилчидер.

11. Субсидиялар тускай сорулгалыг болур, оларны өске сорулгаларже угландыр-бас. Субсидияларны тускай сорулгалыг эвес чарыгдан таварылгада тургускан чурум езугаар Ылап-ла медицина камгаладылганын республика фондузунун бюджетинче ук акша-хөреңгини катап тургузар.

12. Федералдыг хоойлуга дүүштүр муниципалдыг керээлер чарып алган организацияларга модернизация программанын хемчеглерин боттандырар сорулга-биле тус чер бюджетинин акша-хөреңгинин күсели-биле эмчи дериг-херекселдерин садып алырынга, капитал септелге чорударынга, тудуг ажылдарын төндүреринге муниципалдыг чарыглар кириеринин түнелдеринин болгаш акша-хөреңгинин киргенин дугайында Тыва Республика талазы-биле Федералдыг казначействонун эргелелин медээзи болгаш Тыва Республика талазы-биле Кадык камгалал болгаш социал хөгжүлдө яамызын дыйнадыг езугаар тус чер бот-башкарылгаларының органнары акша-хөреңгини шилчидер.

4. Эмнелге албан черлеринин материал-техниктиг баазанын быжыдарына чарыгдалдарны акшаландырышкыны

13. Тыва Республиканың бюджет акша-хөреңгинин болгаш бюджеттер аразының трансферттеринин чарыгдалын бо Чурумун 5-ки чүүлүнде айтыкан, эмчи дериг-херекселдерин садып алырының талазы-биле модернизация программанын хемчеглерин боттандырар сорулга-биле Тыва Республиканың Кадык камгалал болгаш социал хөгжүлдө яамызы хандырып турар, республика албан черлери — Тыва Республиканың коммунал ажыл-агый чаартылганын болгаш тудуг яамызының капитал септелгезин чорударының талазы-биле.

14. Тыва Республиканың Кадык камгалал болгаш социал хөгжүлдө, Коммунал ажыл-агый чаартылганын болгаш тудуг яамы-лары, Тыва Республика талазы-биле Федералдыг казначействонун эргелелин кадык камгалал күрүнө албан черлеринин капитал септелгезинин болгаш тудуун доозарынга күрүнө чарыгларын кириеринин түнелдеринин болгаш акша-хөреңгинин киргенин дугайында медээзин үндезилээш, ол ышкаш модернизация программанын хемчеглерин боттандырар сорулга-биле эмчи дериг-херекселдерин садып алырынга, "Барааны чедиреринче, ажылды күөс-диринче, күрүнени болгаш муниципалдыг херектелге ачы-дуза көргүзеринге чарыг-ларны кириеринин дугайында" №94 2005 чылдың июль 21-де Федералдыг хоойлуга дүүштүр, күрүнө керээлери чарып алган организацияларга ук акша-хөреңгини шилчидер.

16. Тыва Республиканың Чазаанын докталдары-биле бадылаан, кадык камгалал албан черлеринин муниципалдыг тургузуг-ларынга федералдыг бюджеттин болгаш республика бюджетинин акша-хөреңгинин күсели-биле өнү-хөреңги дамчыдарының чурумнарынга дүүштүр Ылап-ла медицина камгаладылганын федералдыг фондузунун акша-хөреңгинин күсели-биле модер-

низация программанын боттандырылганын иштинге садып алдыган дериг-херекселди муниципалдыг өнү-хөреңгиде дамчыдар.

5. Амбулаторлуг эмчи дузазын чедимчелиг болдурар болгаш эмчи дузазының стандарттарын непередиринин акшалан-дырышкыны

17. Амбулаторлуг эмчи дузазын чедимчелиг болдурар болгаш эмчи дузазының стандарттарын непередиринче фондунун бюджетинден акша-хөреңгини чагыг езугаар ай санында эмчи камгаладылганын организацияларынче шилчидер. Ук акша-хөреңгини аванс хевиринге берип болур. Эмчи камгаладылганын организация-ларының авансыларын баш бурунгаар чагыг чокка фонд боттандырып турар. Чагыгның хевирин Ылап-ла медицина камгаладылганын федералдыг фондузу тургузар.

18. Эмчи камгаладылганын организация-лары алдыган акша-хөреңгини, көргүскен эмчи дузазының хемчээлин барымдалап, эмчи организацияларын агар саны болгаш агар саннарның даңзыларынга үндезилеп, Ылап-ла медицина камгаладылганын талазы-биле эмчи дузазының төлөвирин болгаш көргүзеринин немелде дугуржуга керээлеринге үндезилээш, амбулаторлуг медицина дузазын чедимчелиг болдурарына эмчи дузазының стандарттарын непередиринче угландырып турар.

19. Эмчи камгаладылганын организация-лары акша-хөреңгини алган хүнден эгелээш, 2 ажыл хүнүнден орайтапайн, эмчи организацияларынче шилчидер.

20. Эмчи камгаладылганын организация-лары бадылаан стандарттар езугаар эмчи дузазының хыналдазын хайгаарап, экспертизаны чорудуп, хоойлу хажыдышкыны болу берген таварылгада эмчи организацияларынга торгаалды онаап турар.

21. Эмчи камгаладылганын организация-лары эмчи ажылдакчыларынга акша төлөвирин хайгааралын чорудуп турар.

22. Эмчи камгаладылганын организация-лары болгаш эмнелге организация-лары чаартылга программанын иштинде бухгалтер санаашкынында кирген болгаш чарыгдан акша-хөреңгини Ылап-ла медицина камгаладылганын федералдыг фондузу-биле бадылаан, чурум езугаар хынаар.

23. Амбулаторлуг эмчи дузазын чедимчелиг болдурарына болгаш эмчи дузазының стандарттарын непередиринге акша-хөреңги тускай сорулгалыг, ону өске сорулгаларже ажылгаары хоруглуг. Ук акша-хөреңгини өске сорулгаларже чарыгдаттынган таварылгада фондунун бюджетинче ук акша-хөреңгини тургускан чурум езугаар катап тургузар.

5. Сөөлгү дүрүмнер

24. Чаартылга программанын хемчеглеринин боттанылганын кирген акша-хөреңгинин чарыгдалын, ол ышкаш оң чарыгдалының отчедун модернизация программанын көрдүнгөн механизмдер езугаар көөр.

25. Чаартылга программанын республика болгаш тус чер бюджеттеринин акша-хөреңгинин күсели-биле саң-хөө хандырылганын, модернизация программанын тургускан чурум езугаар, өскерилгелер киридинмээн болза, эвээжетпес.

26. Модернизация программанын хемчеглеринин боттанылганын таарышты-ларының болгаш акша-хөреңгинин чарыгдалының хайгааралын Тыва Республиканың Чазаанын бадылаан айтышкыны кирип турар, "Тыва Республиканың 2011-2012 чылдарда кадык камгалалының чаартылганы" программанын боттанылганын талазы-биле Республиканың ведомстволар аразы-ның дүүштүрүлгө чөвүлели харылап турар.

шынарын база ол өөредилге албан черлеринин ажыл-чорудулганын түнелдери дээш оң удуртукчуларының харысалганын бедирер сорулга-биле Тыва Республиканың Чазаанын доктаадыры болза:

1. Тыва Республиканың башкарылганында эге болгаш ортумак профессионал өөредилгенин күрүнө өөредилге албан черлеринин удуртукчуларын томуйлаарының (хостаарының) чурумун бадылаар.

2. Күжүн чидирген деп санаары болза:

- Тыва Республиканың Чазаанын 2004 чылдың ноябрь 2-де "Тыва Республиканын башкарылганында турар күрүнө өөредилге албан черлерин тургузарының, эде тургузарының болгаш чок кылырының чурумун дугайында" № 969 доктаалын;

- Тыва Республиканың Чазаанын 2005 чылдың декабрь 29-та "Тыва Республиканын

башкарылганында күрүнө өөредилге албан черлеринин уставтарын бадылаарны чурумун дугайында" № 1474 доктаалын.

3. Тыва Республиканын башкарылганында эге болгаш ортумак профессионал өөредилгенин күрүнө өөредилге албан черлеринин удуртукчулары доктаал күч кирген соонда бир айның дургузунда бот доктаал езугаар тургузукчу документи-леринге өскерилгелерни кириер.

4. Бот доктаалды "Тувинская правда" болгаш "Шын" солуннарга парлаар.

5. Бот доктаалдың күөсүлдезинин контрольду Тыва Республиканың Чазаанын Аппаратына база Чазак Даргазының Канцеляриязынга дагыр.

Тыва Республиканың Чазаанын Даргазының оралакчызы А.ДАМБА-ХУУРАК.

Тыва Республиканың Чазаанын 2011 чылдың октябрь 6-да № 594 доктаалы-биле бадылаан

Тыва Республиканын башкарылганында турар эге болгаш ортумак профессионал өөредилгенин күрүнө өөредилге албан черлеринин удуртукчуларын томуйлаарының (хостаарының) чуруму

1. Ниити чурум

Бо Чурум Россия Федерациязының Күш-ажыл кодекси-биле, Россия Федерациязының 1992 чылдың июль 10-да "Өөредилге дугайында" № 3266-1 Хоойлузунга үндезилээш, Тыва Республиканың Чазаанын 2011 чылдың май 10-да "Тыва Республикада профессионал өөредилгенин мурнады хөгжүлдээш дугайында" № 294 доктаалы езугаар ажылдап кылдыган болгаш Тыва Республиканын башкарылганында эге болгаш ортумак профессионал өөредилгенин күрүнө өөредилге албан черлеринин удуртукчуларын томуйлаарының (хостаарының) чурумнарын тодарадып турар.

1.2. Эге болгаш ортумак профессионал өөредилгенин күрүнө өөредилге албан черлеринин удуртукчузу албан-дужаалынче кордакчы оң-биле күш-ажыл керээзи чарыгларын мурнады бо чурум езугаар аттестацияны эртер.

2. Эге болгаш ортумак профессионал өөредилгенин күрүнө өөредилге албан черлеринин удуртукчузу албан-дужаалынче кордакчыларга аттестация

2.1. Эге болгаш ортумак профессионал өөредилгенин күрүнө өөредилге албан черлеринин удуртукчузу албан-дужаалынче кордакчыларга аттестацияны Тыва Республиканың Өөредилге болгаш эртем яамызының аттестация комиссиязы (дараазында - аттестация комиссиязы) эрттирер.

Аттестация комиссиязын база оң профессионал составының дугайында чурумну Тыва Республиканың Өөредилге болгаш эртем яамызы (дараазында - яамы) тодарадыр.

2.2. Россия Федерациязының Кадык камгалал болгаш социал хөгжүлдө яамызының 2010 чылдың август 26-да № 761-н дужаалы-биле бадылааны квалификация характеристикалары-биле өөредилге албан черинин удуртукчузу албан-дужаалга кирип турарларын амы-хууда профессионал квалификация негелделеринин деңгелинге дүгжүп турарын тодарадыр сорулга-биле аттестацияны эрттирер.

Аттестацияның кол чүүл бо Чурумун 2.8 пунктузунда айтыттынган критерийлер талазы-биле аттестация эртип турар кижинин документи-леринге үнелелди база оң профессионал билиглерин тодарадыры болур.

2.3. Бо чурумун 2.4 пунктузунда айтыттынган документи-лерни дараазында адрес-те аттестация комиссиязынче кириер: Тыва Республика, Кызыл хоорай, Калинин кудумчузу, б. 1 "б", 2-ги этаж, яамының профессионал өөредилге болгаш кадрлар белеткелинин талазы-биле килдистин кабинетиде.

Бо Чурумун 2.4 пунктузунда айтыттынган-биле хостуг олут ажыттынган соонда 3 хонук эрткенде, эге болгаш ортумак профессионал өөредилгенин күрүнө өөредилге албан черлеринин удуртукчузу албан-дужаалынче хостуг олут бар дугайында чаралды ол өөредилге черинин тургузукчузу "Тувинская правда" болгаш "Шын" солуннарга албан-езузу-биле парлаанын документ дужаарынга үндезин кылдыр санаар.

Ол чаралды парлаан соонда 20 ажыл хүнү аттестация эрттиреринге эргежон чугула документи-лерни хүлээп алырының хуусаазы болур.

Бир эвес документи-лерни үе-шаанда эвес база четче эвес болгаш (азы) ону долдурарының дүрүмүнде хажыдышкынар бар болза, ону хүлээп алырынга ойталаарының барымдаазы болур.

2.4. Аттестация комиссиязынче дараазында документи-лерни кириер:

- автобиография;
- 3*4 хемчээлди 2 фото-чурук;
- нотариуска шынзыткан Россия Федерациязының хамаатызының паспортунун хоолгазы;
- күш-ажыл дептеринин, профессионал билиинин дугайында, квалификацияын бедиткенин база (азы) эртем чадазының (тускай аттарының) барының дугайында документи-лерин тургустунган дүрүм езугаар шынзыттынган хоолгалары;
- аттестация эртип турар кижинин кадының байдалының дугайында справка;
- күрүнениң пенсия камгаладылганын камгаладылга херечилели;
- шериг албаннаыларга — шериг учедунун документи-лерни;
- эге болгаш ортумак профессионал өөредилгенин күрүнениң өөредилге албан черинин чидиг айтырыгларын шийтпирлээринге база оң хөгжүлдээш талазы-биле оң арга-сүмези (концепциязы).

2.5. Кириген документи-лерни аттестация комиссиязының харысалгалыг секретары кирген документи-лер учедунун журналынга даңзылаар.

2.6. Аттестацияны эрттиреринге документи-лерни хүлээп алырын дооскан соонда, аттестация комиссиязы 3 ажыл хүнүнүн дургузунда аттестацияны эртер хүнүнүн, эрттирер черинин дугайында дыйнадыгны аттестация эгелээрге чедир үш хонуктун дургузунда аттестация эртер кижилерге дыйнадыр.

2.7. Аттестацияны аттестация эртип турар кижиге-биле чугаалажылга хевиринге эрттирер.

2.8. Аттестация эртип турар кижинин профессионал билинге үнелелди дараазында критерийлер талазы-биле чорудар:

- эргелеп-башкарылга ажыл-чорудулганын талазы-биле квалификацияын бедидер азы эде белеткээр курстарга өөрениги (5 чыл дургузунда);
- информация технологияларының талазы-биле квалификацияын бедидер азы эде белеткээр курстарга өөрениги (5 чыл дургузунда);
- шаңнал-макталдарының бары;
- күрүнө органнарында азы хөй-ниити башкарылганын аттестация эртип турар кижиге профессионал үнелел.
- 2.9. Бо чурумун 2.13 пунктузунда айтыттынган-биле аттестация комиссиязының шийтпирин хүлээп алырынга чедир база кириген документи-лерни даңзылаан хүнден бир айдан хөй эвес хуусаада аттестацияны чорудар.
- 2.10. Аттестация комиссиязы аттестацияның түнелдеринин талазы-биле дараазында шийтпирлерни хүлээп алыр:
- эге болгаш ортумак профессионал

Тыва Республиканын башкарылганында эге болгаш ортумак профессионал өөредилгенин күрүнө өөредилге албан черлеринин удуртукчуларын томуйлаарының (хостаарының) чурумун бадылаарының дугайында

2011 чылдың октябрь 6

№ 594

Кызыл хоорай

Россия Федерациязының Күш-ажыл кодекси-биле, Россия Федерациязының 1992 чылдың июль 10-да "Өөредилге дугайында" № 3266-1 Хоойлузунга үндезилээш, Тыва Республиканың Чазаанын 2011 чылдың май 10-да "Тыва Республикада профессио-

нал өөредилгенин мурнады хөгжүлдээш дугайында" № 294 доктаалын күөсүдир-биле база Тыва Республиканын башкарылганында турар эге болгаш ортумак профессионал өөредилгенин күрүнө өөредилге албан черлеринин удуртукчуларын

редилгениң күрүне өөредилге албан черлеринин удуртукчузу албан-дужаалдың квалификация негелделеринге дүжүп турар; эге болгаш ортумак профессионал өөредилгениң күрүне өөредилге албан черлеринин удуртукчузу албан-дужаалдың квалификация негелделеринге дүүшпес.

2.11. Бо чурумнун 2.10 пунктузунда айтылган шийтпирни хүлээп алыры-биле черештир, эге болгаш ортумак профессионал өөредилгениң күрүне өөредилге албан черлеринин удуртукчузу албан-дужаалынга томуйлаарынга кордакчыны аттестация комиссиязының кежигүннеринин кезинин үнү-биле аттестация эртип бар кижилерин аразындан тодарадыр.

2.12. Эге болгаш ортумак профессионал өөредилгениң күрүне өөредилге албан черлеринин удуртукчузу албан-дужаалынче кордакчыларның ортузунга аттестацияны, эге болгаш ортумак профессионал өөредилгениң күрүне өөредилге албан черлеринин удуртукчузу албан-дужаалынче кордакчыларның квалификация негелдезинге дүүшпес болза, эге болгаш ортумак профессионал өөредилгениң күрүне өөредилге албан черлеринин удуртукчузу албан-дужаалынче тургустунган чурум-биле эртер.

2.13. Аттестацияның түннелдеринин дугайында аттестация комиссиязының шийтпирин протоколга долдурар болгаш аттестацияны эртеринге болгаш бадылааныга киришкен аттестация комиссиязының аразының, ооң оралакчызының, харыыгалыг секретарының база кежигүннениң ат салган хүнүнден эгелеп күштүг болур.

2.14. Аттестация комиссиязының харыыгалыг секретары, аттестация комиссияның шийтпирни күш кирген хүнден эгелеп 3 айдан хуураа дургузунда, аттестация комиссиязынче документилерин дужааган килерге аттестацияның түннелдеринин дугайында дыңнадыр.

2.15. Аттестация комиссиязының аттестация түннелдеринин дугайында шийтпирин ээл алганы хүнден эгелеп 3 ай дургузунда аттестацияга киржип турган кижилер аттестация комиссиязынче аттестация эртери-биле берген документилерин эгидип бээринин дугайында билдиришкенин кирип болур. Билдиришкенин кирген соонда 10 хонуктуң

дургузунда аттестация комиссиязының харыысалгалыг секретары аттестация эртери-биле дужааган документилерин эгидер.

2.16. Россия Федерациязының хоойлужудулгазында көрдүнгени чурум езугаар аттестацияның айтырылганын талазы-биле чөрүлдээрли сайгарар.

3. Эге болгаш ортумак профессионал өөредилгениң күрүне өөредилге албан черлеринин удуртукчузу албан-дужаалга томуйлаары

3.1. Бо чурумнун 2.13 пунктузунда айтылганы-биле аттестация комиссиязының шийтпирни күш кирген хүнүн соонда 3 айдан хуураа дургузунда эге болгаш ортумак профессионал өөредилгениң күрүне өөредилге албан черлеринин удуртукчузу албан-дужаалынче хостуг олуттуң дугайында чарлаан тургузукчузунче чорудар.

3.2. Бо чурумнун 2.13 пунктузунда айтылганы езугаар аттестация комиссиязының шийтпирин үндезинге алгаш, бо чурумнун 2.11 пунктузунда айтылганы езугаар, тургузукчу кордакчы-биле Россия Федерациязының күш-ажыл хоойлужудулгазында тургустунганы-биле 5 чыл хуусагаа күш-ажыл керээзин чарар.

Россия Федерациязының Күш-ажыл кодекзинин 68 чүүлү-биле тургустунган чурум езугаар, эге болгаш ортумак профессионал өөредилгениң күрүне өөредилге албан черинин удуртукчузу албан-дужаалынче томуйлаарынга чардыган күш-ажыл керээзи үндезин болур.

Эге болгаш ортумак профессионал өөредилгениң күрүне өөредилге албан черлеринин удуртукчузу албан-дужаалындан хостаарының чуруму

4.1. Россия Федерациязының Күш-ажыл кодекзинде тургустунган үндезинер-биле күрүне өөредилге албан черинин тургузукчузунун айтышкыныг актызы-биле эге болгаш ортумак профессионал өөредилгениң күрүне өөредилге албан черлеринин удуртукчузу албан-дужаалындан хостаар.

4.2. Россия Федерациязының Күш-ажыл кодекзинде тургустунган чурум-биле эге болгаш ортумак профессионал өөредилгениң күрүне өөредилге албан черлеринин удуртукчузу албан-дужаалындан хостаанын хомудал болур.

Тыва Республиканың күрүнениң бюджет болгаш автономнуг албан черлеринге күрүне чагы-биле күрүне ачы-дузаларын көргүскениниң (ажылдарны кылганының) нормативтиг чарыгдалдарын эгидеринге Тыва Республиканың республика бюджетинден субсидияларны база өске-даа сорулгаларга субсидияларның хемчээлин тодарадыры болгаш бээринин бадылааның дүрүмүн бадылаарының дугайында

2011 чылдың май 27 № 334 Кызыл хоорай

Россия Федерациязының Бюджет кодексинин 78.1 чүүлү-биле 2010 чылдың май "Күрүне (муниципалдыг) албан черлерин эрге-хоойлу байдалын экижидери Россия Федерациязының чамдык хоойлужудулга актыларынга өскерилгени кириринин дугайында" № 83-ФЗ аралдыг хоойлуну боттандырар сорулгаларга Тыва Республиканың Чазаның док-уры болза:

Тыва Республиканың күрүнениң кет болгаш автономнуг албан черлеринге күрүне чагы-биле күрүне ачы-ларын көргүскениниң (ажылдарны аныгының) нормативтиг чарыгдалдарын эгидеринге Тыва Республиканың республика бюджетинден субсидияларны база өске-даа сорулгаларга субсидияларның хемчээлин

1 чылда «Тыва Республикада күш-ажыл рыногунда дүшкүүлүгү айдалды чавырылдыры» республиканың тускай сорулгалыг программаның хемчеглеринге акшаландырышкын дүрүмүнүн дугайында чурумну бадылаарының дугайында

2011 чылдың январь 27 № 42 Кызыл хоорай

Россия Федерациязының Чазаның 2009 чылдың декабрь 14-те "Россия Федерациязының субъектилеринде күш-ажыл рыногунда дүшкүүлүгү байдалды чавырылдырышкын" республиканың тускай сорулгалыг программаның хемчеглерин акшаландырышкын дүрүмүнүн дугайында чурумну бадылаар.

Чазаның доктаадыры болза:

1. 2011 чылда "Тыва Республикада күш-ажыл рыногунда дүшкүүлүгү байдалды чавырылдырышкын" республиканың тускай сорулгалыг программаның хемчеглерин акшаландырышкын дүрүмүнүн дугайында чурумну бадылаар.

2. Күжүн чидирген деп санаары болза: - Тыва Республиканың Чазаның 2010 чылдың январь 22-де "2010 чылда "Тыва

Республиканың күш-ажыл рыногунда дүшкүүлүгү байдалды чавырылдырышкын" республиканың тускай сорулгалыг программаның хемчеглерин акшаландырышкын чурумунун дугайында дүрүмнү бадылаарының дугайында" № 16 доктаалды;

- Тыва Республиканың Чазаның 2010 чылдың июнь 10-да "2010 чылда "Тыва Рес-

публиканың күш-ажыл рыногунда дүшкүүлүгү байдалды чавырылдырышкын" республиканың тускай сорулгалыг программаның хемчеглерин акшаландырышкын чурумунун дугайында дүрүмнү өскерилгелер кириринин дугайында" № 16 доктаалды.

Тыва Республиканың Чазаның Даргазының бирги оралакчызы Ш. ИРГИТ.

Олимпийжи оюннарның, Паралимпий оюннарның, сурдлимпий оюннарның чемпионнары болгаш призерлары аттың эдилекчилери, спорттун олимпийжи хевирлеринге делегей чемпионнары, Европа чемпионнары болур Тыва Республиканың спортчуларынга болгаш оларның спортчу тренерлеринге чурттаар оран-сава тудуп (садып) алырынга субсидияларны бээринин чурумунун болгаш байдалының дугайында дүрүмнү

2011 чылдың октябрь 20 № 614 Кызыл хоорай

2007 чылдың декабрь 4-те "Россия Федерациязында күш-культура болгаш спорт дугайында" № 329-ФЗ федералдыг хоойлунун 8 чүүлүнүн 3 кезээ-биле Олимпийжи оюннарның, Паралимпий оюннарның, Сурдлимпий оюннарның чемпионнары болгаш призерлары аттың эдилекчилери, спорттун олимпийжи хевирлеринге делегей чемпионнары, Европа чемпионнары болур спортчуларга болгаш оларның спортчу тренерлеринге бедик спортчу түннелдерни чедип алырын деткиринге күрүне деткимчезин бээр болгаш чурттаар оран-сава байдалын экижидер сорулга-биле Тыва Республиканың Чазаның доктаадыры болза:

1. Олимпийжи оюннарның, Паралимпий оюннарның, сурдлимпий оюннарның чемпионнары болгаш призерлары аттың эдилекчилери, спорттун олимпийжи хевирлеринге делегей чемпионнары, Европа чемпионнары болур Тыва Республиканың спортчуларынга болгаш оларның спортчу тренерлеринге чурттаар оран-сава тудуп (садып) алырынга субсидияларны бээринин чурумунун болгаш байдалының дугайында дүрүмнү бадылаар.

Тыва Республиканың Чазаның 2011 чылдың октябрь 20-де № 614 доктаалы-биле бадылаан

Олимпийжи оюннарның, Паралимпий оюннарның, сурдлимпий оюннарның чемпионнары болгаш призерлары аттың эдилекчилери, спорттун олимпийжи хевирлеринге делегей чемпионнары, Европа чемпионнары болур Тыва Республиканың спортчуларынга болгаш оларның спортчу тренерлеринге чурттаар оран-сава тудуп (садып) алырынга субсидияларны бээринин чурумунун болгаш байдалының дугайында дүрүм

I. Нийти чурум

1. Олимпийжи оюннарның, Паралимпий оюннарның, сурдлимпий оюннарның чемпионнары болгаш призерлары аттың эдилекчилери, спорттун олимпийжи хевирлеринге делегей чемпионнары, Европа чемпионнары болур Тыва Республиканың спортчуларынга болгаш оларның спортчу тренерлеринге чурттаар оран-сава тудуп (садып) алырынга субсидияларны бээринин чурумунун болгаш байдалының дугайында бо дүрүм спортчуларынга болгаш оларның тренерлеринин бедик спортчу түннелдерни чедип алырынга деткимче болгаш социал хандырылганын база чуртталга байдалын экижидери биле ажылдап кылдыган.

2. Бо дүрүм езугаар чурттаар оран-сава тудуп (садып) алырынга субсидия алыкчылары (дараазында - субсидия алыкчылары) Олимпийжи оюннарның, Паралимпий оюннарның, сурдлимпий оюннарның чемпионнары болгаш призерлары аттың эдилекчилери, спорттун олимпийжи хевирлеринге делегей чемпионнары, Европа чемпионнары болур Тыва Республиканың спортчуларын аразындан болур.

3. Саң-хөө чылының болгаш планныг үеде Тыва Республиканың республика бюджетинин дугайында хоойлуда айтылган сорулгада көрдүнгени-биле бо дүрүмнүн 2-ги пунктузунда айтылган кижилерге субсидия акшазын бээр.

4. Субсидияны чүгле чаңгыс катап бээр болгаш чурттаар оран-саваны чүгле Тыва Республиканың девискээринге тудар (садар).

5. Субсидия алыкчызы бодунун күзели-биле дараазында сорулгаларга ону ажылдап болур:

- белең чуртталга бажынын садып алырынга;

- хууда чуртталга бажынын тударынын акшаландырышкынынга, ооң иштинде мурнунда-ла эгелеп алганы тудуун доозарынга;

- хөй квартиралыг чуртталга бажынын тудуунда үлүг кириштирилгезинин дугайында керээ талазы-биле квартира тудуунун акшаландырышкынынга;

- чурттаар оран-сава тудуп (садып) алырынга дээш алган чээлизин дуглаарынга.

6. Тыва Республиканың Аныяктар херээ болгаш спорт талазы-биле яамы бо дүрүмнүн 9 чүүлү езугаар тургустунган комиссияның шийтпиринге даянган, субсидияларны бээр.

II. Субсидия бээринин чуруму болгаш негелделери

7. Субсидияны ап турар хүнде субсидияның хемчээлин Россия Федерациязының Регионалдыг хөгжүлдө яамызының тургусканы Тыва Республикада чуртталга шөлүнүн 1 дөрбелчин метрде рыноктуг ортумак өртээ-биле база чурттаар байдалын экижидери негеттинип турар субсидия алыр кижинин учетта турары-биле муниципалдыг тургузугга дүүштүр тус чер бот-башкарылга органының тургусканы чуртталга шөлүнге социал норманың шөлүнге дүүштүр санаар.

8. Субсидия алырынга кордап турар кижилер Тыва Республиканың Аныяктар херээ болгаш спорт талазы-биле яамызынче субсидия алырының чугулазын болгаш хемчээлин айткан билдиришкенин кириер.

Билдиришкениге дараазында чүүлдерни кожар:

1) Россия Федерациязының хамаатызының паспортунун хоолгазы;

2) маргылдаалар протоколундан ушта бижилге;

3) чурттаар оран-савага өңчү

хамаарылгазының бар (чогунуң) дугайында тургустунган хевирниң справказы;

4) "Россияның чыынды командаларының спортчу белеткел төвү" федералдык күрүне албан чериниң бадылааны, Россияның спортчу чыынды командаларының даңзы-зындан ушта бижилге;

5) өг-бүлө составының дугайында справка база өг-бүлөнүң кежигүнүнде кирип турар кижилерниң төрөлдөшкөн бадыткаан документ;

6) билдиришкн кирикчизи чуртталга байдалын экижидери негеттинип турар кижилерниң учедунда турарының дугайында справка.

Документилерниң хоолгаларын нота-риуска шынзыттырары албан.

9. Бо дүрүмнүн 8 пунктузу езугаар кириген билдиришкннерни субсидиялар бээрине билдиришкннерни сайгарар талазы-биле комиссия (дараазында - комиссия) көөр. Тыва Республиканың Аныяктар херээ болгаш спорт талазы-биле сайыт комиссияның составын болгаш ооң дүрүмүн дужаалы-биле бадылаар.

10. Субсидия алырынче кордап турар кижилерниң билдиришкннерин Тыва Республиканың Аныяктар херээ болгаш спорт талазы-биле яамыга бүрүткөн соонда 10 хонук дургузунда комиссия сайгарып көөр. Комиссия билдиришкнни сайгарып көргөш, дараазында шийтпирлерниң бирээ-зин хүлээп алыр:

- бо дүрүмнүн 7 пунктузу-биле субсидияны бээрине болгаш ооң хемчээлин тодаратканының дугайында;

- чылдагаанын айтыпшаан, субсидия бээрин ойталаан дугайында.

11. Комиссияның шийтпирин протоколга долдурга, комиссияның даргазы, ооң хуралыга олурушкан кежигүннер атты салыр.

12. Комиссия шийтпирни хүлээп алган соонда, 3 хонуктун дургузунда кордакчыга азы ооң төлээзинге атты салдыргаш, азы почта-биле чагаага субсидияны бээрине, ооң хемчээлиниң дугайында дыңнадыгны бээр ийикпе, азы ойталааның дугайында дыңнадыгны чорудар.

«2009-2010 чылдарда Тыва Республикага тускайжыттыг медицина дузазын сайзырадыры» республиканың тускай сорулгалыг программасынга өскерилгелер кириериниң дугайында 2010 чылдың ноябрь 19 №513 Кызыл хоорай

Тускайжыттыг медицина дузазын көргүзериниң шынарын болгаш чедингир чоруун бедире сорулга-биле Тыва Республиканың Чазааның доктаадыры болза:

1. 2008 чылдың октябрь 14-те Тыва Республиканың Чазааның №602 доктаалы-биле бадылаттыг "2009-2010 чылдарда Тыва Республикага тускайжыттыг медицина дузазын сайзырадыры" республиканың тускай сорулгалыг программасынга (моон соңгаар-Программа дээр) дараазында өскерилгелерни кириер:

1) Программаның паспортунда акшаландырышкынның хемчээлинге болгаш дөстөрине хамааржыр бөлүктү дараазында эдилге-биле бижир:

"Акшаландырышкынның хемчээли болгаш дөстери-Программаның хемчеглерин акшаландырышкынның ниити хемчээли 36228,0 муң рубль; федералдык бюджеттин акша-хөреңгизиниң күсели-биле-18740,9 муң рубль, республика бюджетинден-17487,1 муң рубль.

2009 чылда акшаландырышкынның ниити хемчээли 34913,0 рубль болур, ооң иштинде федералдык бюджеттин акша-хөреңгизиниң күсели-биле-18740,9 муң рубль (капитал салышкыннар-18740,9 муң рубль), республика бюджеттен-16172,1 муң рубль (хемчеглер-8029,6 муң рубль, капитал салышкыннар-8142,5 муң рубль).

2010 чылда акшаландырышкынның ниити хемчээли республика бюджетиниң акша-хөреңгизиниң күсели-биле 1315,0 муң рубль болур (хемчеглер-1315,0 муң рубль).

Республика бюджетинден тускайлаан акшаны Тыва Республиканың республика бюджетиниң саң-хөө аргаларына дүүштүр чыл санында тодарадыр болгаш Тыва

13. Дараазында таварылгаларда субсидия бээрине ойталаарының дугайында шийтпирни комиссия үндүрер:

- бо дүрүмнүн 8-ки пунктузунда айыт-тыглан негелделерге дүүшпес болза, азы билдиришкннде коштунган документилерде шынга дүүшпес дыңнадыглар бар болза;

- субсидия бээрине дугайында билдиришкнниң кирикчизи Россияның спортчу чыынды командаларының составындан үнгөн болза.

14. Комиссияның шийтпирине даянгат, Тыва Республиканың Аныяктар херээ болгаш спорт талазы-биле яамы субсидия алыкчызы-биле Тыва Республиканың Аныяктар херээ болгаш спорт талазы-биле яамызының бадылааны майык-биле субсидия бээрине дугайында керээни чарар.

15. Субсидия бээрине дугайында керээ езугаар субсидия алыкчызының агар санынче бир айның дургузунда Тыва Республиканың республика бюджетиниң каттышкан бюджет бижимелинге дүүштүр Тыва Республиканың Аныяктар херээ болгаш спорт талазы-биле яамызы субсидияны шилчидер.

16. Тыва Республиканың республика бюджетиниң акша-хөреңгизин тускай сорулгага ажылгаанын субсидия алыкчызы Тыва Республиканың Аныяктар херээ болгаш спорт талазы-биле яамыга тудуп (садып) алган чурттаар оран-савазынга өнчү эргезиниң дугайында херечилелди субсидия алган хүннүн соонда алды ай эрткенде, шынзыдып көргүзөр.

17. Субсидияны тускай сорулгага эвес чарыгааны илереттинер болза, ол факт илереттинген соонда 5 хонуктун дургузунда Тыва Республиканың Аныяктар херээ болгаш спорт талазы-биле яамы ол хамаатыга алган субсидиязын эгидер дугайында негелдени чорудар.

18. Алган субсидиязын эгидер дугайында негелдени алган соонда он хонуктун дургузунда ол хамааты Тыва Республиканың республика бюджетинче субсидия акшазын бүрүнү-биле эгидери албан. Айыттыглан хуусаада эгиттинмээн таварылгада, Россияның амгы хоойлужудулгазы-биле субсидия акшазын тыртар.

Республиканың республика бюджетиниң дугайында ээлчеглиг саң-хөө чылында хоойлузунда айыттыглан түңгө дүүштүр акшаландырат.

2) Программаның V кезээн дараазында эдилге-биле бижир:

"V. Программаның курлавыр хандырылгазы

Программаның хемчеглерин акшаландырышкынның ниити хемчээли 36228,0 муң рубль; федералдык бюджеттин акша-хөреңгизиниң күсели-биле-18740,9 муң рубль, республика бюджетинден-17487,1 муң рубль.

2009 чылда акшаландырышкынның ниити хемчээли 34913,0 муң рубль болур, ооң иштинде федералдык бюджеттин акша-хөреңгизиниң күсели-биле-18740,9 муң рубль (капитал салышкыннар-18740,9 муң рубль), республика бюджеттен-16172,1 муң рубль (хемчеглер-8029,6 муң рубль, капитал салышкыннар-8142,5 муң рубль).

2010 чылда акшаландырышкынның ниити хемчээли республика бюджетиниң акша-хөреңгизиниң күсели-биле 1315,0 муң рубль болур (хемчеглер-1315,0 муң рубль).

Республика бюджетинден тускайлаан акшаны Тыва Республиканың республика бюджетиниң саң-хөө аргаларына дүүштүр чыл санында тодарадыр болгаш Тыва

«2009-2010 чылдарда Тыва Республикага тускайжыттыг медицина дузазын сайзырадыры» республиканың тускай сорулгалыг программасынга өскерилгелер кириериниң дугайында 2010 чылдың ноябрь 19 №513 Кызыл хоорай

«2009-2010 чылдарда Тыва Республикага тускайжыттыг медицина дузазын сайзырадыры» республиканың тускай сорулгалыг программасынның хемчеглериниң даңзызы

№	Кылыр чүүлдер	Күүседик-чилер	Акшаландырышкынның хемчээли, ооң иштинде:			Түннелдер
			шупту	2009 ч.	2010 ч.	
1. Халдавырлыг эвес аарыглар талазы-биле кол-кол бөлүктөрүнүн хемчеглери						
1.1. Эндокрин системазының аарыглары						
1.	Профилактиканың, эмнээшкнниң болгаш аарыг кижилерни сегидериниң аргаларын сайзыраңгайжыдары	ТР-ниң Кадык камгалал яамызы	567,9	317,9	250,0	Эндокрин аарыларының деңнел кызырары, профилактиканы сайзыраңгайжыдары
1.2. Хан эргилдезиниң системазының аарыглары						
2.	Аарыг кижилерге медицина дузазын чедирериниң ажыктыын болгаш шынарын бедиреринче угланган комплекстиг хемчеглер	ТР-ниң Кадык камгалал яамызы	845,0	605,0	240,0	Программаның хүлээп алырга кол хемчеглерни дээштиг күүселдизинге идиг болуу
1.3. Айыылдыг ыжыктар						
3.	Айыылдыг ыжыктарның тыптыр чоруунуң профилактиказын сайзыраңгайжыдары, оларны баш удур тодарадыры	ТР-ниң Кадык камгалал яамызы	3754,4	3469,4	290	Баш удур тодарттыг ыжыктарның үлүү көздээр, өлүр чорутар кызырлыр
1.4. Угаан-медерел аарыглары						
4.	Угаан-медерел аарыгларның профилактиказын сайзыраңгайжыдары, диагнозун тургузарының, эмнээриниң аргаларын сайзыраңгайжыдары	ТР-ниң Кадык камгалал яамызы	553,0	363,0	190,0	Угаан-медерел аарыгларын эмнээриниң бригадаргазын негеттердири, ыңдыг аарык кижилерниң саны кызырары
II. Халдавырлыг аарыгларның кол-кол бөлүктөрүнүн талазы-биле хемчеглер						
2.1. Туберкулезтун профилактиказының болгаш эмнээшкнниң талазы-биле хемчеглер						
5.	Туберкулезтун профилактиказын сайзыраңгайжыдары, ооң негеттерээр чоруун контролдуң хемчеглерин сайзыраңгайжыдары	ТР-ниң Кадык камгалал яамызы	600,0	600,0	0,0	Туберкулезтун аарыыр чорукту деңнелин кызырары, өлүр болгаш инвалид болур чоруктарны эвээжедири
2.2. ВИЧ-хамчыктың профилактиказының талазы-биле хемчеглер						
6.	ВИЧ-хамчыктың негеттерээр чоруунуң профилактиказының, эмнээриниң аргаларын сайзыраңгайжыдары. Кызылга "СПИД-төп" тудугну кылыры	ТР-ниң Кадык камгалал яамызы	1935,0	1750,0	185,0	ВИЧ-хамчыктааараан кижилерни санын кызырары хайгааралга алган нарның санын көвүдедири
2.3. Эр-херээжен чоруктан тыптыр аарыгларның профилактиказының талазы-биле хемчеглер						
	Диагноз тургузарының, эмнээриниң болгаш кадыкшылын эгидериниң амгы үениң аргаларын ажылдап кылыры болгаш шигээдири	ТР-ниң Кадык камгалал яамызы	424,0	424,0	0,0	Эпидемиологту байдалды чавырылдырары, улаштыр ол аарыгдан аарааннарның санын кызырары
2.4. Вирустуг гепатиттин профилактиказының талазы-биле хемчеглер						
	Вирустуг гепатиттин профилактиказының аргаларын сайзыраңгайжыдары, ооң тыптыр чоруун болдурбас талазы-биле хемчеглерни ажылдап кылыры, Кызыл хоорайда халдавырлыг аарыглар эмнелгезиниң 2-гизэлчээн тудары	ТР-ниң Кадык камгалал яамызы	280,3	280,3	0,0	Вирустуг гепатит аарыгының деңнелин кызырары
2.5. Профилактиктиг тарылга						
	Халдавырлыг аарыгларның профилактиказының аргаларын сайзыраңгайжыдары	ТР-ниң Кадык камгалал яамызы	380,0	220,0	160,0	Халдавырлыг аарыглардан аарыыр чорукту деңнелин кызырары

2. Бо доктаалды "Тувинская правда" болгаш "Шын" солуннарга парлаар.

Тыва Республиканың Чазааның Даргазы Ш. КАРА-ООЛ.

Декабрь 27 — Камгалакчының хүнү АЛДАР-АТ ДЭЭШ ЭВЕС...

2011 чылдың март 24-те Кызыл аймактың № 2 дугаар өрт кезээ-начальниги Иван Бардуков алдар-ат дээш эвес. Ол өрт кезээде дежурныйлаашкынга чыккан. Өрт харылзаазының топтузунче Кызылдың Дорожная улусунда өрт болган деп мектепке дамчыткан соонда, И.Бардуковка удурткан өрт өжүрер кезинде айыттыгын адресче дораан келгенер. И.Бардуков, старшина Аякпан база Василий Федоров үр-даа боданмайн, ышка өрткөн оран-саваның иштинче чыгып, когарааннарны дилеп эгелешкен. Бажың иштинин эт-севи откаскан, сүртенчиг, долгандыр даа көзүлбес. Удатпаанда шаарындан эйт-кежи өрткөн, ерелин оскунупкан аныяк эр киши тып алганнар. Иван эшине ону дүрген кудумчуже чыгып, дуза чедирерин айыткаш, бажың иштин улаштыр дилеп ээн. Хенертен ооң кулаанга уругнуң ызы дыңналган ыш болган. Ол изиг оттуң чалбыкын, ооң ыш-бузун эрттир анып чорааш, өрттенип турган артындан 3-4 хире харлыг чыткан чаш уругну тып алган. Иван Бардуков бичии уругну ачпакаш, үне халаан. Ол ара-Ахреш биле Василий амы-кес кырынга турган аныяк эрте чогуур эмчи дузаның чечен соонда, ол чүгээртеп, ип келген.

О ажилдакчы оолдарның болгаш тодаргай шийтириниң, дүрген боттуг дузаны чечининиң түннелинде ийи кижилер амы-тыны камгалаттыгын. ыг хевирлиг болушкуннар, ылгалар камгалакчы мергеге кижиниң ажил-чорудулга-а удаа-дараа болуп турар. эвес улуг айыыл-халапты дып, кижилерниң амы-тынын лап алза, оон эки чүү-даа с, ынчалза-даа өрт бүрүзү а түннели билдинмес бай-

өткүлөргө: Иван Бардуковка, Аякпанга, Василий Федор-овка «Өртке эрес-дидим» дээш медальдарны тын.

Түнде айытканым оолдар коргуш чок, мергежилге бердинген камгалакчылар-унунге тураскааткан байыр-ал Кызылдың № 14 школа-эрткен. Аңаа ажил-ижин болгаш быжыг туруштуг ип турар ажилдакчыларны оларга «Өртке удур камга-л тергин ажилдакчызы» өрөк демдектерин тывыскан. ың бирээзи Танды кожууну наары-биле № 14 өрт кезээ-начальниги Павел Иконников-угаалаштым.

2000 чылда школа дооскан Иркутск хоорайның Чоон-институдунун «Өрттүн чок чоруу» деп мергежилни шкинниг дооскаш, ажил-орууну Танды кожуунга торлап эгелээн мен. 2010 тура өрт кезээниң началь-болуп, Балгазын суурда дап чоруур мен. Бистиң выстың кол угланышкыны өрттү болдурбазы болгаш жүрери болур. Балгазын чанындан М-54 федерал-ук эртип турар болгаш аңаа айыыл-халап түннелинде үнгөн өрттерни өжүрери иштиң хүлээлгевисче кирип

олага өөренип тургаш-ла,

Павел Иконников.

келир үеде кандыг мергежилди шилип алыр мен деп бодап чораан мен. Оон угбамның өөнүң ээзи Онза байдалдар яамызының ажилдакчызы В.И. Дубровскийниң ажил-ижин сонуургап, ооң кижилерге кайы-хире ачы-дуза чедирип чоруурун көргөш, чигзиниг чокка бо мергежилди шилип алганым бо. Бистиң ажил-иживис аажок берге, ынчалза-даа өскелерниң айыыл чок чоруу дээш, оларның амы-тынын камгалаары дээш ажил-даары ышкаш буянның үүле кайда боор. Мээң удуртуп турар кезээ-ниң ажил-ишчи көргүзүлгери бедик болгаш шынарлыг. Эпиг байдал-ды ажыглап, ооң чамдык хоочун ажилдакчыларын маңаа адап, (Л.Ф. Огнев, П.Н. Огнев, В.В. Козлов дээш, оон-даа өскелерге) Камгалакчының хүнүн таварыштыр байыр чедирип тур мен.

Дараазында Өвүр кожуунун № 10 дугаар өрт кезээниң даргазы-ның оралакчызы Станислав Шой-гуевич Кончук-биле чугаалаштым. Ол — база «Өртке удур камгалал-дың тергин ажилдакчызы» деп хорек демдектиң эдилекчизи.

Станислав Кончук.

— Бичимден тура, өрт ажил-дакчыларының ажилын ындындан сонуургаар турган мен. Ынчангаш келир үеде кандыг мергежилди шилип алырының дугайында айты-рыг турбаан. 1998 чылдан тура, 13 чылдың дургузунда ажилдап чоруурум бо. Ажил-ишчи оруумга чүү турбаан дээрил. Чаа-ла ажил-дап келгенимде Хандагайты суурга чуртталга бажыңыга газ час-тыышкыны болган чүве, ынчан аажок сүрээдеп, девидээн мен. Ынчан өртчү кижиниң өрт үезинде бодун канчаар алдынар дугайында билиглериң бир дугаар херек кы-рынга ажыглааным ол. Бо болууш-кунда үш кижиниң амы-тынын камгалаан бис. Оон чоорту ажи-лымга ижигип, өөрени берген мен. Бергедээшкннер бо-ла туруп кээр, ынчалза-даа быжыг тура-соруктуг, кызымаккай ажилдаар болза эки. Амгы үеде аныяк оол-дар бо шугумга ызыртырмайн, дораан ажилдан халажып чоруй баары хомуданчыг, ынчалза-даа оларның хой кези бурунгаар чүт-күлдүг, ажилыңа бердинген деп чоргаарал-биле чугаалап болур.

База эпиг байдал ажылдап, Тыва Республиканың камгалакчыла-рынга байыр чедирип, оларның ажил-ишинге чедишкннерни, чок кижилеринге аас-кежикти күзедим.

Автордан: Камгалакчылар айыыл-халап болган таварылгада кажан-даа бодунун дугайында бодавас. Олар бир-ле дугаар кижилерниң чуртталгазын, кадык-шылын бодап, өрттүн изиг халыы-нынче, сугнуң карак четпес дүвүн-че, айыыл-халап уржуундан буступ дүжериң кырында келген оран-саваның иштинче коргуш чокка кире бээрлер. Ындыг үелерде олар ат-алдар дээш эвес, а кижилерниң амы-тынын камгалаар дээш бүгү-ле күжүн ынаар углан-дырып, ажилдап турар. Ынчангаш Камгалакчылар хүнүн таварыштыр оларга чинк дежурныйлаашкы-нарны болгаш эвээш үнүшкүн-нерни күзедим.

Азияна ТАУ белеткээн.

Авторнун тырттырган чу-руктары.

Иван Бардуков биле Василий Федоров.

Хайлыг телефон

Ынчан бичии класстарга өөренип турган мен. Авам, ачам ажилдап чоруптар, бичии дунмам уруглар садында. Дүөште өөрөнгөш, бажыңымга чанып келгеш, баштай чөмненип алыр мен. Ада-иемниң удуур өрээлинде улуг стол кырында удазынның телефон бар. Авам, ачамның бажында чогуң ажыглап, өөрлерим-биле долгажып, харын-даа кезээге чедир безин телефон тудазын салбайн баар мен. Ол долгажырда, телефон дамчыштыр ырлап, шүлүктөп, тоолдажып, бар шаавыс-биле каттыржып алыр бис.

Бир хүн ажылдааш, авам, ачам чанып келгенер. Авамның арнын көөрүмгө шириини кончуг. Арай сести хона бергеш, чүве ыттавайн, ол-бо өрээлдер аразында чоруп тур мен. Кезээки чем үезинде авам чугаалай-дыр: «Дем чаа почта даргазы-биле хурал болуп турган. Бажыңнарыңарда артып калган ажы-төлүңерге чагыңар, хүнү бадыр телефонга чугаалажып, ырлажып, тоолдажып хүнээр, телефон шугумун амыратпас-тыр деп тур. Ындыг бажыңнарың аразында бистиң адывыс база бар болду» — дээш, менче шыңгыы көрнүп келди. Шымдай-ла: «Ам ынчанмас мен, авай» — дидим. Ол кезээ ада-иемге буруум билингеш, моон соңгаар ынчаар тенекектенмес мен дээрзин аашкындым.

Шак ынчаар өөрүм-биле теле-фонга чугаалажырывыс соксаан болбазыкпе. Авам ынча деп кел-бээн болза, телефон дамчыштыр та кажанга чедир тоолдажып кээр бис.

Ай-Суу МОНГУШ.

Сүт-Хөл кожуун.

АВЫЙГАНДА АМЫДЫРАЛ

Чоокта чаа Каа-Хем кожуунун Авыйган суурда кырганнар бажың-интернаттың дунмавыска ужуражып чедердивис. Ол чер-ниң кайгамчык чаражын магадап ханмадывыс. Интернаттың ажил-дакчылары бисти чылыг-чымчаа-биле уткуп хүлээп алгаш, шөлээн ужуражыры-биле бир өрээлди тускайлап берди. Директор Олег Чаш-оол аажок биче сеткилдиг, алыс дузааргак кижилер болду. Ол интернатта кижилер бүрүзүнүн амы-дыралын эки билир, оларга бол-дунар-ла дузаны көргүзүп чоруур. Чурттакчыларның идик-хеви арыг-силиг, арыннары өөрүшкүлүг. Эмчи сестралары болгаш социал ажилдакчылар биске чагыг-сүме-зин бердилер.

Ол кезээ клубка болган сураг-лыг ыраажылар Чымбалактарның ог-бүлезиниң концертин база көрүп четтиктивис. Клубтун ишти-ки-даа, даштыкы-даа хевир арыг-силиг, септелгени шыраак чорут-кан дээрзи көскү. Концертке кел-ген чон улуг сонургал-биле көрүп олурду. Динмиттиг адыш часкаш-кыннары ол кезээ барык үзүк-телбээн.

Аарыг дунмавысты ап алгаш, орукка чугаалажырывыска интер-наттың аыш-чем хандырылгасы база аажок эки дээрзин ол чугаа-лады. Черле ынчаш бо интернат-тың ажил-чорудулгасы шыраак, бедик көргүзүлгелер дээрзи илдең. Ол дээрге, бир дугаарында, директор Олег Кызыл-оолович Чаш-оолдун болгаш ооң ажилдак-чыларының канчаар-даа аажок үлүг-хуузу-дур. Ынчангаш оларның ажил-ишинге чедишкннерни күзеп, өөрүп четтиргенивисти солун дамчыштыр илередип олур бис.

Урана ООРЖАК.

Кызыл хоорай.

Ажыл-иштиң кижилери

БАШТАЙГЫ «ХАРААЧЫГАЙЛАР»

(Ажы-төлдүн келир чези — ада-иениң холунда)

Ажы-төлүн кижизидип, эртем-билигге чедирип, эки төлөптүг кижилер болун дээш өстүрери — ада-ие бүрүзүнүн дорт хүлээлгези. Ынчангаш сөөлгү үедө класстан дашкаар немелде кичээлдерге ада-ие ажы-төлүн хаара тудуп турар апарганы — үениң маңы. 2010 чылдың май айда Кызыл хоорайга школа назыны четпээннерге болгаш школачыларга, студентилерге янзы-бүрү даштыкы дылдарны база школа программасы-биле немелде кичээлдер өөредир эң-не баштайгы «Ласточка» төп тургустунган деп дыннааш, оларның ажылдап турар чери — Лопсанчап кудумчузунда 44 дугаарлыг бажыңга четтим.

Бедиктерже базым

Ол төптү бодунуң эгелээшкени-биле Сайзана Владимировна Хараачыгай ажыткан. 2006 чылда Тываның күрүнө университетинин филология факультетин даштыкы дылдар өөредир талазы-биле специализи болуп дооскан. Күш-ажылчы намдары ыраккы Тожу кожуунунун Адыр-Кежиге даштыкы дыл башкызындан эгелээн. Узун шөлээже үнгеш, Кызылга чанып келгеш, репетитор башкы болуп ынак ажылын салбаан. Ол үедө ындыг турган, ада-иениң күзели-биле уругга даштыкы дыл кичээлин бажыңга эрттирер, а башкы бүгү-ле методиктиг литератураларны, көргүзүг материалдарын боду ынаар дажыыр... Өөренир күзелдиглериниң саны көвүдөп, хоорайның ужу-кыдынче чоруп, ажылынга четтикпестеп эгелээрге, ынчан туризм болгаш хуу сайгарлыкчылар талазы-биле агентилелдин директору Анжела Маадыровна Юй бодунуң херээн эгелеп алыр кылдыр Сайзана Владимировнага сүмелзэн. Аргасүмени ада-иени, өөнүң ээзи-биле бүгү талазы-биле сайгарып чугаалашкаш, немелде билиглериниң өөредилге төвүн аягдар деп түнелге келгеннер.

Өөнүң ишти Мерген Николаевич Хараачыгай-биле машина-зын садыпкаш, квартира хөлө-зилээш, ону таарыштыр септелсээш, «Ласточка» деп аттыг төптү ажытканнар. Ол үедө эң-не баштайгы тургустунган төптү «Хараачыгай» деп алганы оларның фамилиязынга дүүшкөк-даа болза, тускай чаа негелде-биле деритинген класстарга бүгү-ле школа программасы-биле өөредир өске-даа мергежилдиг башкыларны хаара туткан баштайгы ниити төп болганы ол.

Өөредилге адырында чаа негелделерни, арга-хевирлерни ажыглаан баштайгы хараачыгайларның ажыл-ижин Тыва Чазак үнелеп, грант акшаны тыпсып, төптүн хөгжүлдизинге идигни берген. Ол акшалары-биле олар информатика кичээлдеринге ажыг-

лаар компьютерлерни, маркер-биле бижиир магниттик самбырларны, стол, сандайлар дээш, өске-даа өөредилге херекселдерин немей садып, четчеленип алганнар.

Сонуургалда — англи, немец, француз, кыдат дылдар

Сөөлгү үедө чурттуң дээди болгаш ортумак-даа өөредилге черлеринче шылгалдалар дужаарга албан кайы-бир даштыкы дылды база билген турары чугула апарганын билдир бис. Ада-иелер кандыг-бир даштыкы дылды уруглары хандыр өөренип алзын дээш немелде кичээлдерни алыры-биле төпке кээп турарында кижилер кайгаар чүве чок. Школага башкы кижилер өөреникчи бүрүзү-биле ажылдап күш четпези билдингир. А даштыкы дылдар сонуургаар, ону өөренип алыксаар, келир үедө шилип алган профессиязынга херек деп чүвени билдир аныяк кижилер база-ла бо төпте өөренип, ханы билиглерни ал турар. Төптүн башкылары — бодунуң берип турар эртемниң талазы-биле дээди эртемниң, хоорайның школаларында, университетте-даа ажылдап турар тускай билигилер кадрлар. Төпте даштыкы дылдардан өскеде школа программасы-биле кичээлдерни база эрттирп турары уругларга дыка таарымчалыг-дыр дээрзин көрдүм. Логопед, психолог болгаш эге класстар башкыларының кичээлдерин — база улуг сонуургалда. Музыкага (вокал, сольфеджио, фортепиано), чурук уран чүүлүнге (живопись, композиция, рисунок) хамааржыр немелде кичээлдерде тускай эртем чедип алыксаан-студентилер кээп турары база көрүп болур.

ТӨП ЧАЙЫН — ЛАГЕРЬ

Төпке даштыкы дылдар өөренип кыштаан өөреникчилер, чайын төп лагерь апаарга, аңаа янзы-бүрү дылдарга «Колобок», «Репка» дээн ышкаш ийижигештерни ойнап, шүлүктөрүн чугаалап, ырыларны ырлап, кичээлдер үезинде алган билин быжыглаары чаңылчаан. Шиилерге киржиксээр уругларның саны хөй болганындан ону немей чогаадып, булут, чаас, арга-арыг, хем-суг дээн ышкаш персонажтарны немел, уруг бүрүзү кандыг-бир рольду ойнаан турарын чедип алыр дээш башкылар чогаадыкчы ажылдап турар. Ол ышкаш эң-не кол чүүл — сезон бүрүзүнүн төнчүзүндө ада-иелер мурнунга отчеттуг концертти үндүрери албан.

Субботаларда — «Минишкола»

Суббота хүннеринде ада-иелер 5 хардан өрү назылыг уругларын төпте эккеп, школага белеткелди мында эртип турар. Чамдык 6 хар-

АКШ-тан аалчы Войнов уругларга номнарны белекке берген.

лыглар чүгүле англи дыл кичээлинде кээп турары даштыкы дылга сонуургал улуг дээрзин херечилээр. Ада-иелер ажы-төлүн школага белеткевишаан, эгезинден даштыкы дылга өөредип алыр күзели мында боттанып турарында төптүн башкылары чоргаарланыр. Кичээлдер үспейн, доктаамал кээп турар болза, быжыг билигн чедип алыр дээрзин эрткен мониторингилерин түнелдерин көргүскенин демдеглээр апаар.

Янзы-бүрү даштыкы дылдар өөренип, суббота санында «Минишколадан» база музыка, чурулгадан аңгыда, төп даштыкы аалчылар-биле солун ужуражылгаларны эрттирп, театр, музейге болгаш хоорайдан дашкаар өөредилгилг экскурсияларны чорудуп турары магаданчыг.

Удуртукчунуң чоргааралы болгаш дузалакчылары

Кандыг-даа ажылды кылырда кижиге дуза херек. Амыдырал-чуртталгада шаптыктап турар чүве барда, ажыл-агый база хөгжүвес. Авазы Галина Көк-ооловна биле ачазы Владимир Бавууович Хомушулар аныяктарның ажыл-ижин шыдаар шаа-биле деткип, акша-төгери-биле дузалап, ажы-төлүн алчып берип, бүгү-ле талазы-биле деткикчилери ол дээрзин төптүн удуртукчузу Сайзана Владимировна чоргаарал-биле чугаалады.

Ажы-төлүңгө чоргаарал база холду быжыктырып, чүректи өөртүп, сагыш-сеткилди чигедип, чүгүле ажылче хандыгар арганы берип турар. Хараачыгайларның 3 ажы-төлүнүн 2-зи — школачы, бичизи — уруглар садында. Улуг оглу Кежик — Кызылдың үш дугаар школазының бешик классчызы. Ол школаның хүндүлел самбыразында бо каш чыл улаштыр

«саадап» олурар. Үшкү классчы Сайлык — база ол самбыраже кирер дээш эки өөренип турарларның бирээзи. Олар авазының амыр эвес, чымыштыг ажылынга дөмөк болуп, эки өөредилгези-биле өөртүп турары ол. Бичизи Сайхана саазын болгаш пластинден кылган чечектерин авазынга сөңнөп, оон сеткилин өөртүр дээш кызып чоруур.

Сорулга — немелде быжыг билигн бээр

Төптүн кол сорулгасы — школа назыны четпээн чаштарны школага, школаның доозукчу класстарының өөреникчилерин — чаңгыс аай күрүнө экзаменнерин дужаарынга (ЕГЭ) болгаш абитуриентилерни чурттуң дээди болгаш ортумак өөредилге черлеринче чедиишкенин дужаап кирип алырынга немелде быжыг билигн берип, дузаны кадып турар.

Ол ышкаш төптүн турар чери найысылалдың 9 биле 5 дугаар школаларының ортунда «Пентагон» деп бажында болганындан ында кээп турар ол школаларның уругларынга эптиг. Өөредилгениң өртээ өске черлерге бодаарга, чиик, шактап төлөп турар. 1-4 класстарга бир шакта кичээлдин өртээ 200 рубль, а оон улуг класстарга 250 рубль, дөрттөн өрү кижилер өөренип турар бөлүктө 170 рубль болуп турарын билдир ап, таарымчалыг өртөктерди бир деп, бодум хуумда, үнелдим.

Ниитизи-биле бо төпке кээп ажы-төлүн өөредип ап турар ада-иелер өөрүшкүзүн чугаалап, Сайзана Владимировнага четтиргенин илередип турарлар. Ажы-төлдүн келир чези ада-иениң холунда дээрзин кижилер бүрүзү билген турары чугула деп чүве бо ыйнаан.

Айрада МОНГУШ.

Хоочуннар бажы интернадында

БУЯННЫГ ӨРГЭ

Сукпактын хоочуннар, инвалитер бажы-интернады 2012 чылда мартта 10 чыл болган юбилей демдеглеп эрттирер. Делгем хемивис иштинде огурец, помидор, морковь, согуна дээш, ноаймаан тарып, шыгжап турар бо. Ол ышкаш кат-чимис: инек-карслива, ыт-кады, чодурааны олукан. Девискээрнн барыын тазын аныяк хады ыяштар кааста. Бо бүгү ажылдарны күш-ажыинструктору Г.М. Хуурак оразаптап турар. Интернаттын орсавазынга чылдың-на капитал септелгени чорудуп турар. Глухов дарга бистиң интернат мактап, өскелерге үлгөргө чыккылдыр көргүзүп-даа турган. Бүгү интернаттын биче сеткилд кызымаккай ажылдакчыларын ачызында болбайн канчаар. Олга санитаркалар Г.Д. Иргит, Г.Иргит, повар У.К. Дөңгүрак, чур 3.Б. Сарыглар дээш, оон-өске үр чылдарда ажылдап келгиле ажылдакчылар хамааржыр.

Байырлардан санында-ла октоглаа, спортчу солун хемчеглер организаптап эрттирп турар онзагай. Кызылдан артистер октоглаазын бараалгандык кээр. Оларны улуг өөрүшкү-биле четтикпейн манаар бис. Эртк чылын ТР-ниң үрер хөгжүм кестри солун концертти барааткан. Ол ышкаш Андрей Могуштуң, Күрүнениң Саян ансамблин, 60 хардан өрү назылыг клубунуң артистери чараш октоглаазын сөңнээн. Улуг назылы хундунде социал ажылдакчы Ч.В. Салчак интернаттын хоочунарынга Улусчу чогаадылга бажыңга концерт көрүлдизин организаптаан.

Хоочуннар, инвалитер бажы интернадының хандырылгасы Эк. Инвалид хоочуннар бистер тодогаа, арыг-силги, өөрүшкүл чурттап орап бис. Бо бүгү директорувус Чойганмаа Түлүшванна чедимчелиг ажылы-дыр. Ынчанга майн канчаар, ол — социал адыр. 20 чыл ажылдап чоруур, бедиярга-дуржулгалыг ажылдакчы Ынчангаш буянның директорувус болгаш бисти ажаап-тежээп тура ажылдакчыларга сеткиливисти ханызындан четтиргенивис илередир-дир бис.

ЭЛДЕПСИНГЕНИ ААЖОК

Мен 73 харлыг инвалид кижимен. 1954 чылдың эгезинде 7-класка өөренип турумда ий караамның көөрү баксырап үргүлчү чаш төктүр апарган. О хевээр ырактан көөрүм багай. 198 чылда солагай караам шуут чүкөрбестээн. 1990 чылда Красноярск хоорайга солагай караам кезишкенин кылгаш, шил, кылыма карак суп каан. Шак ынчаар чангакрактыг апардым. 2004 чылда талакы караамның көөрү баксырап берген. Аңаа база-ла кезишкенин кылган. 2008 чылда эмчи эртерим 2-ги бөлүктүн инвалиди кылды тодараткан. 70 ажыг харлыг кыды кижиниң безин караамның шо баксырап олурар чүве болганда мээң карактарымның көөрү шуу дорайтаан. Эмчи шинчилгези удаа-дараа эртер болгай, бо чылдың майда эмчи шинчилгези эрти турган мен. Карактын көөрүн ханаарда ырактан үжүктөр көргүзүр «Шээжи болу берген үжүктөр» солуп, өске дүзүлөрдөн көргүскандаай чүвөл, уругларым» — деп баштактаны каапкан мен. Оон эмчи комиссиязының даргазы харада бергеш, өжөгөргөн 3-кү бөлүктү меңээ тыпсып каан. Көөрү чүгээр теп, экижи олурар болза, чүдээр, кижилер амыраар ийик, а хүнде хүнче дорайтап, баксырап олурар карактарга таарышпас бөлүктү тыпсып каарга, хомуданчыг-дыр.

Сукпактын хоочуннар, инвалитер бажы-интернадының чурттакчызы Кызыл-оол МЕЖЕКЕЙ.

Отчеттуг концерт чезинде.

Шоо биле уруглар.

Литературлук арын

Оолдун, кыстың оюну

МАСПЫК-ООЛ

Чече чугаалаар сенээ, Анна? Урууну канчап турарың ол, мези кижэи эвес сен бе? Кандыгыр машинада ашак оол чаш алап, чүгө олур сен? Шыдавас, шимченмес болзун, шагдааларга барайн...

— Авай, оожургап көр. Таны-турар уругларны канчаар мен. Миленага багай чүгү-даа барас.

— Оой-ой-ой, багай чүве деп, бар болза, шоружу. Мен бодум кемчээ алыр мен. Мээң бежен чыл чурттап келген назыным-дыг чүдөк чүве көрбөз мен. Чүдөк? Ергаки, Эржейе таныр, Москва, Питерге театр, делгелгелер коор, Кызыл йында чугаалаан-даа херээ Идик-хеви кымдан артык. ын-мөңгүн каасталгалары, ону ал чүдөк дээрл?

— Чок аан, уруум. Мен билбей мен, тайылбырлап берип көр. би үш харлыг, Москвада университет доозар деп турар аныяк биле он дөрт харлаар школа-ругга кандыг сонугураган? Ам каш чыл четти, бо оол ш-ле бо уругну машиназынга гкаш, чоруплаттар. Кым били-чүнү канчап турарлар?

Авай, сокса, алгырба. Бажым п тур. Оолдун ада-иези база э. Эки оол чүве. Ындыг ашак-ар болза, Милена назынында ыдыг чурттаар.

— Үе-чеге эштери-биле чугаа шыдавас, өөдөжөк оол-дур. чун угааны кызы, кемдик штың кажарлап, чаш уругну үп алгаш, бүгү назынында п, бастыр бодалдыг чүве-дир Дорту-биле чугаалаар болза, уууну садып, сыгап турар кир сен.

Авай, ынча диве. Ол оол нага дыка ынак.

— Инак! Ынак кижэи чаш уруг төөөредип, Москва, Питер ш-өөрү-биле ойнаар, найыг болгай, кукла-даа шараай, -биле экскурсиялап, поход-ында багай чүү деп. Ындыг чүгле оозун манап, шыгырт Кижэи чаш назынын ынчаар кер чүве бе? Өөренип, эртем аар дээн күзөлдиг, туруштуг дег. Сээң деткип турар чүвөң кың ээзи, алдын өргээде р, чүве бажы шиитпирлеп с, ажы-төл төрүп орар өг олзун деп бе?

Авай! Ыыттава! — дээш, уруу жип орган стаканын буза ан. Ха! Ыыттаар, ыыттавазын чөпшээрер бе? — дигеш, аяк чуур раковинадан улуг ы алгаш, чуура шаапкаш, ын быктынга даянып алгаш, ылаан:

Эртен тос шакта чедип кээр өдээ үнүп, бар-чок төрөл-кезиirim ол. Милена белен , кады чоруур бис. Хап-сава р аш-чемни бодум садып н, азырадып чоруур ашак-эвес, күрүнениң пенсиязы чедер — дээш, кеттиниң эжиниң хак кылдыр хаапкаш, барган.

Кыңын аштап тура, Анна Ол-хөйну бодаан. Авазы хоо-лык чангыс школада ажил-арлар. Коммунист мен дээр, ыртында мынчаар чугаалаар: коммунист партияның хү-инге кирбээн-даа болзумза, сагыжым, чиге туруштуум, чоруум-биле езулук ком-мен». Школа башкылары тынга «коммунист-кадай»

деп шолалаар. Анна боду база эге класстар башкызы. Чангыс кыстыг.

Уруу бир класс турда кежээ Сыдым-оолдун эштери келген. Арага-дарылыг. Байырлал-даа эвес-тир, кандыг черектиг улус боор деп аайын тыппайн олурда, олары келген херээн мынчаар чугаалааннар:

— Шаанда тыва өгбелеривис бичии уругларыңа арага кудуп, дүгдөп каар чораан дээр, баш удур чугаалажып, дүгдөп каар чораан. Баш удур чугаалажып, дугуржуп каар чүве-дир. Бис ийи өг-бүлө аравыста найыралдыг, бот-бот-тарыысты хүндүлөжип, деткип, эки-ле ажилдап, чурттап чор бис. Даштыкыже курорттап, «Тайга» станциязы, аржааннаар дээш, кады-кожа эдержип келгеш, аажы-чаңыңар оожум-топтут, хоп-мегеге хөңнү чок, арагаже сунду чок улус деп эскергеш, ажы-төлүвүс кады чурттай берген болза деп күзээр-дир бис. Ынчангаш силерниң урууңарны айтырып, арага кудуп чор бис.

— Шаанда беш-алды харлыг турда өглөп каар дээр, та шыны, та мегези. Оон өзүп келгеш, бистиң чуртталгавыс үрзэн силер дизе, чүү дээр бис? — деп, Сыдым-оол чигзинген.

— Эрте дээр уругларны бот-бодунга чаңчыктырып, чарылбас кылдыр углап каарга, чүзү багай деп. Кижиниң төрүп алган төлү ада-иезиниң чугаазындан кайын эртер, ажырбас боор. Ачазы, демги белээң кайыл? — деп, кадайы айтырган.

— Уруг дилээрде, шай бузар деп езулал бар дээр. Ону-даа канчаар, уруг төрүттүнүп кээрге, оон ада-иезинге айт бажы дег алдын, бөрү бажы дег мөңгүн тудуп, сунар чүве дээр. Шаандагы бай-ларга кижэи кайын чедер, ынчалза-даа чангыс оглуустун аас-кежик-тиг чуртталгазы дээш, чүнү-даа харамнанмас мен — дээш оолдун ачазы кара кеш-биле хептеп каан улуг-бичии ийи хааржакчыгаш-тарны Анна биле Сыдым-оолдун мурнунга салыпкан. Ажыдыптарга, алдын колъе, бриллиантыларлыг, бичии хапта алдын сыргаларның бриллиантыларының чайынынга карак чылчырыктаар чүве болган.

Оон-на эгелээш Саадак Миле-наны парктадыр, кады кинолаар, мороженое садып бээр, байырлал-дарда белек-селектиг кээри хү-лээлгези дег апарган. Акышкылар ышкаш өзүп келгенер. Ам уруу-14, Саадак 23 харлыг. Москвада дээр дээн өөөредилге черинде студентилеп турар кижэи ында кандыг угаанныг, чараш кыстар чок дээр, таныжа бээр чадавас деп, Анна бодай бээр. Ынчалза-даа оолдун уруунга кичээңгейлин, сагыш човаашкынын көргөш, дүвү-рели ыңай болур.

Ийи чыл бурунгаар уруунун адазы Сыдым-оол бир орус уругга барып олуруп алган. Психологтун тайылбыры-биле алырга, дөртөн харлыгларның назын кризисинге алыскан кижэи бооп турар. Аныяк үези эрткеннге хомудаар, бүзү-ревес, ол-ла чүве бе деп өкпээр-гээр. Мен ам-даа аныяк, ажырбас мен деп бодаар. Анна эгезинде бүзүревээн, че, кайынам деп чедип кээрин манаан. Келбээн. Уруу оон соонда Саадактан улам салдык-пастап, чоок апарганын Анна эскерген. Чарылбас дээн эжиниң чоруй барганынга чаңчыгып чадап шаг болган. Ам чылдар эрткенде, оожургап, кадаң кара ашакка ынак мен деп соондан ыглап чорааным

ол дээш, бодундан чөгенир. Ашаа коляска идип алган чораанын база көргөн. Оолдуг, аныяк кадайлыг, эки-ле чурттап чоруур хевирлиг. Аннаның сузу бастынып, ажи-лындан үндүртүр часкан. Авазы «коммунист» аксы дөзөр эвес, хуралга: «Амыдыралга чүү-даа турар. Кижэи бөгүн багай, эртен эки база туруп болур. Ону угап бил-бес удуртукчунуң коллективке ажыы бар бе, хоорайның өөре-дилге эргелекчизинге кирип айты-рыг тургузар мен» — дээрге, Аннаны кыдыглап көрбөстээр ажил соксаан. Дыштанылга өйүндө азы суббота, улуг-хүндө өрзэлинге номчуттунуп чыдарга, авазы тургаш:

— Сыртың чанында долдур шоколадтар салып алгаш, чараш мода журналдары ажып көрүп, «мечтатыйа» чыдырында, Сыдым-оол дээр аныяк кадайы-биле «Тайга» станциясында лыжалаан, футболдаан тур ыйнаан. Сен дег семис «коровадан» харын-даа чарлы берген-дир мен деп өрү тейлеп ор боор.

Ана хораннын бо кадайың деп бодааш-даа, авазы шынын чугаалап турарын ол билер. Спорт-зал баар дээш чаданып турда, авазы төрүттүнгөн хүнүндө бел-лээм-дир дээш бассейнге, чөөн чүк улузунуң иштин долгаар танчы курстарынче, массаж болгаш «Субедей» спорт комплекзиниң тренажерлар залынче абонемент билеттер тутсуп берген. «Ынча хөй муң акшаның харааданчыын, барып-ла көрей» — дээш, боду-ла сундугуп, өөрени берген.

Кудалары дээр эштери баштай кээп турган. Ашаа каапкан мени кым кудалажыыл дээр боор, харын эки деп бодал турда, олары утпааннар. Чүгө бир катап эр кудазы чааскаан чедип келген. Эзирик. Хенертен эжик чанынга турда, Аннаны сегирип алгаш, ошкып-чыттал, чыттыр база берген. Спортзал барып турар кижэи чүү деп, ушта чүктээш, эжикти ажыт-каш, бөле хаара туткаш, үндүр идипкен:

— Нүүрүңер чок, дүктүг арын-ныг апарган силер бе!

— Адыыргал турба, херээжен!

— Хош! Адыыргадыр артык дөңмээр ээдин кезип берген эвес силер!

— Уу, көрөм бо чүвени, аксы үнүп кээп-тир...

— Ыңай барыңар. Мындыг үен улуска чангыс уруум бербес мен.

— Сен мээң чангыс оглумнуң чуртталгазын будаар болзунза, довурак-доозунче хуулдуруптар мен.

— Шыдавас сен. Чолдак хол-дарың четпейн баар — дээш, де-мир эжиниң кангырт кылдыр хаап-кан. «Аа, бокта, коммунист ка-дайның ааспыраан четтирикеним ол бе, улус-биле аас-дыл-даа кы-лып көрбээн кижэи мен» деп бо-данмышаан, артыжанып шаг болган.

Оон бээр чартык чыл эрткен. Кудалары-даа келбээн. Ам бөгүн авазы бо-дур, чарбыттынып чо-рупкан. Телефонун алгаш, уруунче долгаан:

— Милешка, кажан кээр сен?

— Авай, Ак-Булакка концерт көрүп тур бис. Орайтаар боор бис — деп орустан.

— Эртен кырган-аваң сени суур бодаалы деп тур. Төрелдеринге аппарып таныштырар. Ийи-үш хонгаш кээр боор силер.

— Авай, бистиң-биле кады Саадак чорза, кандыгыл? Маши-

налыг дүрген болгай.

— Чок, кырган-аваң хоржок, ынавас-тыр ийин. Сен харын эрте-жик чедип кел. Арга-арыг кирип, аал чедип, төрелдер-биле таныжып, сонугурап көр, кандыг улузул.

— Саадакка чугаалаайн, чоп-шээржер болза, баар мен.

Ам база Саадак. Чүү дээр сен? Авазың хорадап турары база шын. Ол уругну кайнаар-даа сал-бас, баш билиндирбес. Моон сонгаар чүү болурул?

Авазы хондур манаан, кырган-авазы эртен дургу манаан, Миле-на келбээн. Телефонга «смс» чо-рудупкан: «барбас мен». Иешки-лерде ыыт чок. Ам база аяк-тавак бузуп, алгыжар эвес. Кожалары-даа кайгал каар: үргүлчү аас-дыл, ол кандыг кончук чурум чок улус боор дигей.

Хоочун башкы таан чөгөнгөн: уруун ол ашак-оол аайынга кирип алган-дыр. Остановкаже бар чыт-кан боду тура дүшкеш, боданган: уруг харын ындыг ыйнаан, чаш кижэи улус ону төөөредип турарын кайын билер азы дарга улус боор-га, коргуп турар чадавас. А оон чүзү канчап барганыл, боску тунуп, буду бастынмастай берген эвес, оолдун бодунга ужурашкаш, чугаалажыр. Өөреникчизи оолду телефоннап тургаш, келдирип алган. Ынавайн турда-ла, бак дол-дур бензин кудуп берген. Ак-Булак деп черни айтыртынып тургаш, тып четкенер. Ам он бир шак чедип турар, чөмөннип олурар чадавас дээш ресторанга келген. Улус хөй-даа болза, уруу көзүлбээн. Чем дажыглап турар уругдан уруун сураглаарга, мында аңгы номерлер — чурттаар черлер бар, чөмни чагыдып аар, ынаар аппарып бээр деп чугаалаан. Бир бичии уруг-биле аныяк оол кайда ирги деп дилеп тургаш, ол өгнү тып чөдө берген.

«Аа, өршээ, болур чүве бол-зун, өршээ» деп чалбаргаш, тоол-да дег докулчак ак өргээниң эжини соктааш, ажыдып кире берген. Компьютер артынга олурган ак футболкалыг оол тура халааш: «Экии, эртип олоруңар» — деп ча-лаан.

— Милена кайыл?

— Суг кыдыы чорупту...

— Бо чүл? — дээш, ам-даа эттинмээн чыткан улуг орунче айткан.

— Орун...

— Сен бо улуг, назы-харың чедишкен эр кижэи-дир сен. Бичии школачы уругну канчаарың ол? Оон сенээ херээ бар бе? Миленаны салыгыт, ону тутпа.

— Мен Миленага ынак-тыр мен...

— Сен 23 харлыг кижэи ынакшып деп чүвени билер-дир сен. Ам он дөрт харлыг назы четпээн уруг ону чүү деп билерил, сенден өске де-легейде оон солун кижилер, эр-тем-билиг, амыдырал база бар-дыр. Өгленири кай баарыл аан, Милена таптыг өөренин, чангыс-классчылары-биле эдеришсин. Ам бичии мана, уруум боданып, ши-лигени кылзын, оглум. Оон өске сеткилим чок, чүгле амыдыралга шын, бодамчалыг базымны кылзын деп күзээш, ынчал турарым ол.

— Мен билбес мен, авам-ачам билер. Кезек үе эрткенде, уруу бо ки-рип келген. Ыыт чок холундан чет-кеш, машиназынга кээп, уруунуң бажыңыга чедиртип алган. Кыр-ган-авашкыларның арын-шыра-йындан-на Анна өөрүшкүлүг чүү-даа чок-тур деп билип кааш, хөй айтырыг-даа салбайн, варенье, печенье салгаш, шай кудуп берген.

Бичии уруун кадарып, каш хонук чанындан ыравайн тургаш, комму-нист-кадай хөйну бодаан. Эң ылаң-гыя дүүн кежээ Анназы карак чылчырыктаар эртин даштарлыг ийи каасталганы көргүскеш, он ажыг чыл бурунгаар оолдун улузу кандыг суй белектиг, дилеглиг кел-генин чугаалаарга, кайгал ханмаан. Ыыттаар сөс безин тыппаан: чаш улусту баш удур айтырып каарга, аас-кежиктиг чурттаар чүве болза, бүгү Тыва ол ужу-чаңчылын каг-байн, сагып чораай. Үеге дүүшпес, аныяктарның хостуг эргезин хол-гаарлап турар деп түннээнде, ам кээп ыяап-ла ону сагып, ужу-р эдерген ажыы бар бе?

Адырам, азы мен чазып турар кижэи боор мен бе деп база бо-данган. Эрте дээр-ле ажы-төлү-нүн хуу-салымын шиитпирлеп, ду-гуржуп алгаш, сагыш амыр ораарга, эки, дыштыг болган-дыр аа...

Коммунист-кадай ол дыштаныр хүнде бичии уруун база кайнаар-даа чорутпаан. Үжелээ олургаш, манчы тудуп, салат кылып алгаш, чөмөннөнгөн. Эжик коңгазы кың-гыраарга, кырган-ава барып ажы-дыпкан. Кирип келзе-ле, Саадактың ачазы. Кухняга шайлап оргаш, айтырыг салган:

— Чүү болган, чээ, кудалар? Уруглар аразынче киржип турган херээ бар бе?

— Чок. Бичии манаңар. Уруг бичии угаан кирзин...

— Шагдан тура манап келдивис, оон артык боор бе. Ийи чыл эртерге, кудазын эрттирер-дир.

— Адыр, далаш болбаңар. Школа доозуп алзын. Оглуңар база ажил-агыгга тургустунуп аарга, көөр бис.

— Чок. Оон ажылга кирери — бир хүн, бир шактың айтырыы, херек болза, машина-даа мунар, херек болза, фирма-даа удуртур. Ында айтырыг чок.

— Ам бистиң уруувус эртем-билиг чок кижэи ажил-агыг чок олурзун деп тур силер бе?

— Чуртталгазы чедер болгаш артар болза, оон ыңай чүү херек деп? Амыдыралда кыс кижэи со-нуурганчыг чүү-даа бар-дыр, ажырбас, чоорту хамык чүве анаа апаар-дыр ийин. Чүге-ле дүвүрөп, бо уругларны амыратпайн туруп бердинер?

— Адырам, алыр, алыр-ла дээр. Холга кирип алыксаарыңар аттыг-дыр аа? — деп, Анна чугаага киржи берген.

— Силер өскээр будалдыр-баңар. Амгы курс-биле алыр бол-за, 500 муң рубль өртектиг белек берген бис. Бөгүн кээп кижэи оглу муңгарадып, ол-бо деп аартыктап турар силер...

— Белээңер ап алыңар, ха-раадап турар болзуңарза.

— Сөглээн сөс деп чүве бар. Кижэи бастып тургаш, чүнү көөр дээш ынчал тур силер, шоруңар — дигеш, Саадактың ачазы ажынып, хорадап үне халаан. Бо бүгүнү көрүп, дыңнап турган Милена ыг-лап-ыглап, өрээлинче кире берген. Оон бээр-ле Саадактан чагаа-би-жик-даа чок, телефон-даа долга-вастан. Бичии уруу бо бүгүге кыр-ган-авазы биле авазын буруу-дадып, өрээлинден үнмөстөп, ыы-сылыг оруп туруп берген. Сураан дыңнаарга, оол Москваже өөренип чорупкан болган. Ам канчаар, уруун база школага чедирип, ки-чээлдер соонда манап ап турар апарганнар.

(Уланчылыг).

ХООРАЙНЫҢ ЭҢ-НЕ ЧАРАШ ШИВИЗИ

Чаа чыл байырлалыга белеткел ажилдары кидин түлүк. Хоорайның аңгы-аңгы девискээрлеринин чурттакчылары шивижигештерни тургузуп, каастап эгелзэн. Тыва эки турачылар кудумчузунда узуну 14 метр хоорайның төп шивизинин шимелде ажилдары адакталы берген. Хоорайның эң-не чараш, кайгамчык шивизин 300 ойнаарактар-биле дерип каастаан, а шыпшык бажынга Москва хоорайдан албан-биле эккелген, узуну метр хире сылдысты кедирген. Чаштарның четтикпейн манап турганы шивизинин болгаш ооң чанында дош хоорайжыгаштын байырлыг ажыдышкыны декабрь 29-та болур.

Бо чылын харның орайтап чагганындан дош хоорайжыгашты база орай тудуп эгелзэн. Чылдыңна дош хоорай кылыр харны «Тайга» станциязындан сөөртүп эккеп турар. Бо чылын ында база хар эвээш болган дээрзин ажилчылар чугаалап турар. Янзы-бүрү дүрзүлөр кылыр дошту Енисей хемнин оң чартындан бузуп ап турар. Кызыл хоорайның мэрия-зының экономика эргелелинин начальниги Эдуард Кууларның чугаалап турары-биле алырга, дүрзүлөр кылырынга шынары эки, көрүнүктөлчөк дош херек.

Бо чылын шивизин

немелде каасталгазынче, ооң чырыдыл-газынче дээш Чаа чылдың өске-даа чүүлдеринче хоорай бюджетинден 500 муң рубльди үндүргөн. А шивизин каасталгазын, хайгааралын «Чаагайжыдылга» МУБ харыылаар.

Хар хоорайжы-гашка улуг, бичии чон-

ну тывызыксыг, солун, өөрүнчүг чүүлдер манап турар дээрзи чугаажок. Ол ышкаш бо чылын бир дугаар Орус культура төвүгө «Харжыгаш-2011» деп чараш мөөрей болуп эрткен.

Хоорайның бүгү албан черлеринин, садыгларның оран-савазын шимеп-каастаарыга мөөрейни чарлаан. Ылаңгыя төпте албан черлеринин боттарының оран-савазын каас, караңгыда чырып турар янзы-бүрү чүүлдер-биле шимээри эргежок чугула.

Алдынай БАДЫ-ХОО.

Чингис СААЯНЫҢ тырттырган чуруктары.

Объектинин ады	Өрээлдер саны	So	S кухня	Каыттар
Кызыл хоорай, Энергетиктер мкр. бажың 13, 4 каыт тууыбу бажың	1	43,26	9,96	1,2,3,4
	2 тип 1	84,63	11,50	1
	2 тип 2	74,78	12,27	1,2,3,4
Дужаар хуусаазы 2011 ч, 4 квартал.	3	97,80	11,50	2,3,4

1 дөрбелчин метрде өртээ 34 500 рубльден өрү Каш базым черде быжыг гаражтар бар.

Амгы үеде квартира садып алыры — амгы үениң экономиказының турум эвес байдалдарында силерниң акшаңарны камгалап алырының эң эки аргазы-дыр. ОЛ БАЖЫҢДАН КВАРТИРАЛАР САДЫП АЛЫРЫНЫҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ ДАРААЗЫНДА ТЕЛЕФОННАРЖЕ ДОЛГААР: тел/факс: (39422) 4-85-29, 8-923-268-90-73, 8-923-386-80-48, 8-905-920-41-01. Кызыл хоорай, Колхозная кудумчузу, 2 «а».

Хүндүлүг «ШЫН» солуннун редакциясы!

Шүлүкчү Бархо Мандераевич Төмүрнүн «Амыдыралдың шапкын агымы» деп шүлүктөринин бирги чыындызын чырыкче парлап үндүргени дээш ТР-ниң «Улуг-Хем» сеткүүлдүн редакциязынга, ону редакторлаан Улустун чогаалчызы Эдуард Баирович Мижитке, чыыкчы-парлакчы Н.Суваң-оолга, чурукчу В.Донгакка өөрүп четтиргенивисти илередип, Чаа чылда аас-кежикти, амыдырал-чуртталгазынга чедишкиннерни, каң дег кадыкшылды күзевиишаан, черге чедир мөгейдивис.

Өөнүң ишти, ажы-төлү Төмүрлер.

Чарлал

Гаражтыг, чунар-бажыңныг ийи өрээл бажыңны арендага берип тур.

Адреси: Кызыл хоорай, бетики Каа-Хем, Көк-Тей кудумчузу, 72. Тел. 8-923-389-88-87.

Төрүттүнген хүнүңер-биле!

Хереглекчилернин эргелерин болгаш кижиниң чаагай чоруун камгалаарының талазы-биле федералдыг албанның Өвүр кожунда эргелелинде хөй чылдарда эмчи болуп ажилдап чоруур бистиң ачавыс, честевис Михаил Билчекеевич МОНГУШТУҢ 50 харлаар юбилейин таварыштыр дараазында одуругларны бараалгаттывыс:

Төрүттүнген хүнүң-биле
Төрелдерин, чуржааттарын
50 харлаар байырыңга
Белек кылдыр йөрээл сөстү,
Улаатайның аржаан суу дег
Узун назы назылаарын,
Хана-Дагның дажы ышкаш

Каң дег быжыг кадыкшылды,
Амыдырал-чуртталгага
Аас-кежин, найыралды,
Ажыл-ишке чедишкинни
Алгап тур бис,
Йөрээп тур бис!

Хүндүткел-биле,

өөнүң ишти, ожукуң 3 дажы дег оолдары
база хөй санныг чуржааттары, катааттары.

Хүндүлүг удуртукчувус!

Тыва Республиканың ус-шеверлеринин «Суй-белек» бүдүрүлгезинин чингине директору, Россия Федерациязының чиик үлөтпүрүнүн хүндүлүг, Тыва Республиканың алдарлыг ажилдакчызы Мergen Балыкаевич ДАГБАНЫҢ 50 харлаан юбилейи-биле байыр чедирбишаан, аас-кежикти, узун назынны, ак орукту, аяс дээрни, ажил-ижинге чедишкиннерни күзедивис!

Кады ажилдап турар өөрү.

Бистиң ынак угбавыс, честевис — Галина Сүүр-ооловна, Алексей Белек-Байырович ОНДАРЛАР чоокта чаа кайызы-даа 50 харлаан база олар бо чылын кады өг-бүлө туткаш, 30 чыл болуп турарлар.

Олар Чеди-Хөл, Сүт-Хөл кожуннарда багай эвес, шаңналмакталдыг, эпиг-найыралдыг, эгин-кожа, аас-кежиктиг, ажы-төлдүг, үнген-кирген чоннуг ажилдап-чурттап чоруурлар. Галина, Алексей Ондарлар 1 оолдун, 1 кыстың ада-иези база 6 уйнуктарның ынак кырган-авазы, кырган-ачазы болуп турарлар. Галина Сүүр-ооловна уруглар садтарынга үрө-түннелдиг кижизидикчи башкы болуп ажилдап чораан, ам ажы-төлүн деткип, уйнуктарын кижизидип, оларын карактажыры-биле хүндүлүг дыштанылгаже үнген. Алексей Белек-Байырович үр чылдарда эки чолаачылар одуруунга ажилдап чораан, амгы үеде Суг-Аксы суурда элээди уругларның спорт школазының төлөпиг ажилчыны бооп ажилдап турар. Ол — «Спорттун хоочуну», кожуннун «Начын мөгези» деп хүндүлүг аттарның эдилекчизи.

Ынчангаш эргим кижилеривиске чырык, чылыг хүн дег юбилейлиг байырлалдарын база үнүп олар Улу чылын таварыштыр байыр чедирбишаан, байгы турган сеткиливистен ие черивистиң бүгү-ле айыраң-каас, чараш чектерин сөңневишаан, каң дег быжыг кадыкшылды, аас-кежикти, ажил-ижинге чедишкиннерни, хөй санныг уйнуктарының, ажы-төлүнүн база дөргүл-төрелиниң аразынга ам-даа хөй чылдарда омак-сергек чурттап чоруурун күзедивис.

Хөй санныг думалары, кенээттери, күдээлери, төрелдери.

Хуусаазын узаткан

ТР-ниң «Техниктиг четчелээшкин бюроз» КУБ-тун дыңнадыры болза, техниктиг болгаш кадастр паспорттарын чиигелделиг долдурарын 2011 чылдың декабрь 30-ге чедир узаткан. Өртөктерни чиигеткен болгаш 1 объектинин өртээ: 100 дөрбелчин метрге чедир — 560 рубль, 100 дөрбелчин метрден улуг болза — 1160 рубль (АКЦИЯДАН дашкаар ол ачы-дузаның өртээ тус-туста 3560 болгаш 4160 рубль болур). Акцияларны 2005 чылдың январь 1-ниң соонда туттунган хуу чуртталга бажыңнарынга тарадыр.

Тел. (39422) 3-01-72, 3-44-65.

Күш чок деп санаар

Кызылдың медицина училищезинин 2006 чылдың декабрь 26-да №26 протоколун езугаар Росита Сояновна ДАНГЫТТЫҢ адынга тывысканы сертификадының читкенин барымдаалааш, ону күш чок деп санаар.

Индекс 667000.
Кызыл хоорай,
Красноармейская, 100.

ТУРГУЗУКЧУЗУ: Тыва Республиканың Чазаа.
Кол редактор С.С.МОНГУШ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ ТЕЛЕФОННАРЫ: кол редактор—2-01-35, редакторнун оралакчызы — 2-19-87, тел: факс (394-22) 2-17-94, бухгалтерия — 2-17-91. e-mail: shyntuva@mail.ru; shyntuva@yandex.ru;
КИЛДИСТЕР: ниитилел-политиктиг килдис—2-18-10, культура, өөредилге — 2-03-88, чагаа — 2-17-09, көдээ ажил-агый — 2-17-09, очулга — 2-03-87, үлөтпүр — 2-40-77.
Солун келбейн барганда, 3-14-94 телефонче долгаар.
Неделяда үш катап үнөр. Хемчээли парлаан 3 ама.
Тираж 7670. Чагыг 152. Номерни парлалгаже дужааганы: график езугаар — 21,00, херек кырында — 13,00.

Расч. счет № 40603810400000000263
Корр.счет № 30101810500000000735
БИК 049304735 ИНН 1701008465 КПП 170101001
ОАО АБ «Народный Банк Республики Тыва» г. Кызыл.
Россия Федерациязының Парлалга, телерадио-дамчыдылга болгаш массалыг коммуникациялар херектеринин талазы-биле яамызының Ортаакы Сибирьде регионнар аразының девискээр эргелели «Шын» солуну 2004 чылдың май 14-те эде бүрүткээн.
Херечилелдин дугаары — ПИ № 16-0510. Индекс 11530, 31730.
«Тываполиграф» ААН-ге парлаан. (Кызыл, Щетинкин-Кравченко, 1).
Солунда парлаттыг материалдарның авторларының бодалдары редакцияның туружу-биле дуушпейн барып болур. Айыттыганы саннары болгаш өске-даа фактылары, дыңнадылары дээш авторлар боттары харыылаар.